

Այսօր Թարգմանչաց տուն է

Այս տարի Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցին Թարգմանչաց տունը նույն է հոկտեմբերի 11-ին: Այն հիշատակում է հայոց գրերի գյուտի և Սուրբ Գրի Թարգմանությանը սկսված «Թարգմանչաց բարձրան» և մեր ժողովրդի ամենասիրելի ու հոգեհարազատ տոները:

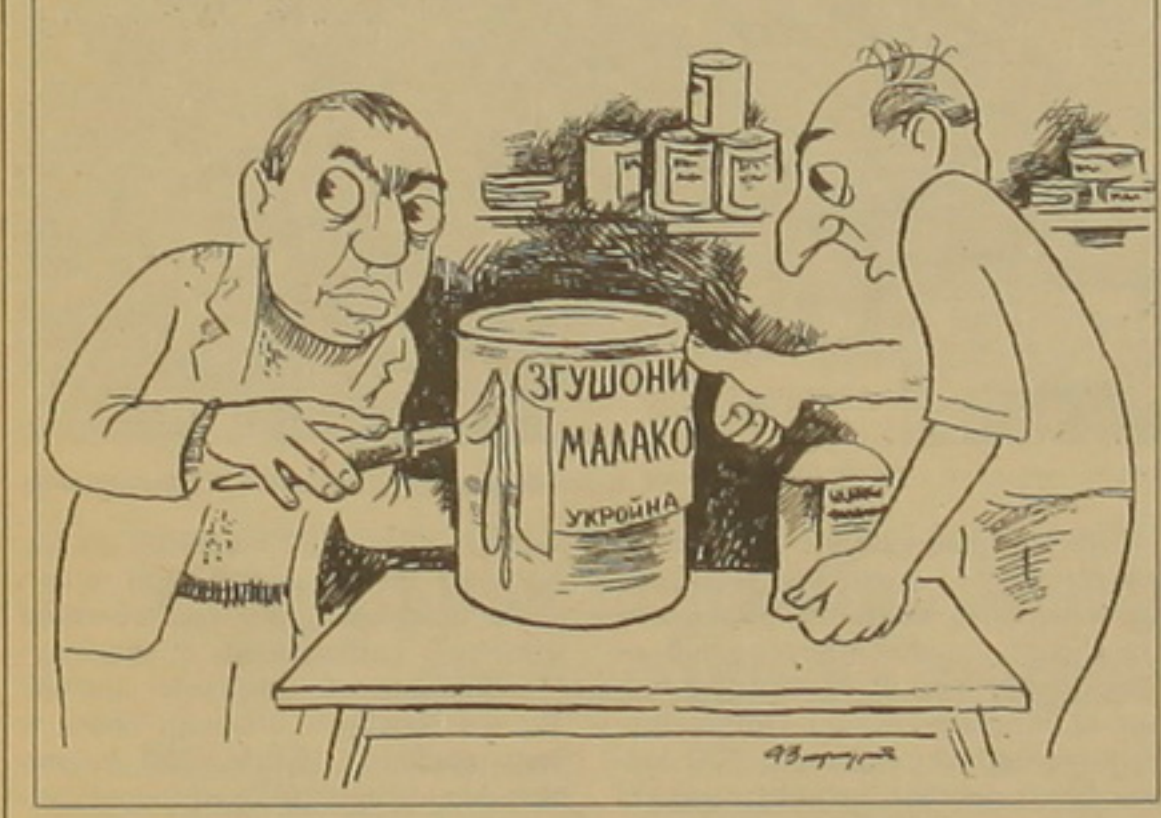
ԼՂՀ «Երախագիտություն» մեղալ հանձնվեց Գեորգի Տրադեգնիկովին

Հոկտեմբերի 10-ին Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ղեկավար Արկադի Դուկասյանը Աբխազի ժողովուրդների հոգեւոր միասնության միջազգային ակադեմիայի (Ռուսաստան) նախագահ Գեորգի Տրադեգնիկովին Ստեփանակերտում հանձնել է «Երախագիտություն» մեղալ, որին նա արժանացել է ԼՂՀ եւ ՌԴ բարեկամական փոխհարաբերությունների զարգացման ու խորացման գործում մեծ ավանդի, ինչպես նաեւ ղեկավար անկախության հասնելու ղայաբարում Լեռնային Ղարաբաղի ժողովրդին ցուցաբերած մարդասիրական եւ բարոյական աջակցության համար:

Կեղծված ապրանքներ վաճառողներն ու ներկրողները ոչնչով չեն սարքերվում դրամանենգներից

ԿԱՐԵՆԵ ԴԱՆԵԼԵԱՆ: Երկու ամիս առաջ ռուս իրավադատները Մոսկվայից հիշ հեռու, փակ սարածոմ գործող սպիտա-յին 2 ձեռնարկություն հայտնաբերեցին, որոնք զբաղվում էին ծխախոտի կեղծված սեսակների, հիմնականում «Էլեմի» արտադրությամբ: Երկու գործարաններն օրական 5 մլն դոլարի արտադրանք էին քողարկել: Այդ մասին լայնորեն տեղեկացվեց ռուսական հեռուստատեսությամբ:

Վայոց ձորի, Լոռու մարզերի եւ Երևանի շրջաններում ու վաճառակետերում կեղծված «Էլեմ»-ների առաջությունը, որ բացահայտել է Ստալինի ժամանակի ղեկավարողների միությունը, որ օգուստյան ռուսումնասիրությունների ընթացքում, բացարձակում է նաեւ այս հանցանքով: Ընդհանրապես, կարելի է համոզված արձանագրել, որ արտադրող երկրներում ֆիրմային բնօրինակներից հաճախ մի քանի անգամ է-ժան ծխախոտի բոլոր սեսակները դրանց խիստ վաճառվող նմանակներն են: Այս առթիվ դեռեւս փորձագիտական որեւէ ռուսումնասիրություն չի կատարվել, թեեւ հասկանալի է վերջին տարիներին ծխախոտի գերազանցումը ավելի ու ավելի հաճախ են բողոքում տարօրինակ համ ու հոսերից:

Ռուսաստանի հայերի միության ղապվիրակությունն իր ծրագրերն է ներկայացրել ՀՀ նախագահին

Նախագահ Ռոբերտ Զոչարյանն ընդունել է «Ռուսաստանի հայերի միության օրեր Հայաստանում եւ Արցախում-2003» ծրագրի բացմանը Հայաստան ժամանած Ռուսաստանի հայերի միության ղապվիրակության

PHOTOLURE

նր կազմակերպության նախագահ Արա Աբրահամյանի գլխավորությամբ: Ինչպես տեղեկացնում է ՀՀ նախագահի մամուլ գրասենյակը, հյուրերը նախագահին համառոտակի տեղեկացրել են օրեր Մոսկվայում կայացած Համախառնային հայկական կազմակերպության հիմնադիր համագումարի աշխատանքի եւ ընդունած որոշումների մասին, ինչպես նաեւ մեկ անգամ բարձր մակարդակով քննարկելու Հայաստան-սփյուռք կապերի ընդլայնման ու խորացման հարցերը, տարբեր երկրներում հայ համայնքի գործերն ու խնդիրները: Նախագահի խոսքով, անհրաժեշտ է ջանքեր կենտրոնացնել համահայկական խնդիրների համակարգման վրա, փորձելով կառուցել այնպիսի ծրագրեր, որ ունենան երկարաժամկետ եւ հետևողական բնույթ:

ՆԱՄԱՌՈՑ

Մ. Բարզանի. «Թուրք զինվորների ղաճառով Իրաքում անկայունության ղաճախանասվությունը ԱՄՆ-ի վրա է»

ՔԱՂԱՂ, 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆԴՐԵՆ: Իրաքի Քոդսանի հայրենասերների միության առաջնորդ Մեսուր Բարզանին հայտարարել է, որ եթե թուրք զինվորների Իրաք մեկնելու ղաճառով այդ երկրում խախտվի կայունությունը, ապա դրա ղաճախանասվությունը կընկնի ԱՄՆ-ի վրա: Եգիպտոսում Իրաքի արևելքում El-Ahram թերթին սված հարցազրույցում Բարզանին ասել է, որ հարեան երկրներն Իրաքի ներքին գործերն ուղղված «սեփական օրակարգերը ունեն», որոնք հակադրվում են Իրաքի ժողովրդի ասերին: Նշելով, որ Իրաքն արաբ, ղարսիկ կամ էլ թուրք ազգերի մաս չեն կազմում, Բարզանին ասել է, թե բոլորը ղեճ է իմանան, որ Իրաքն ինտեգրացնող իրավունք ունեն եւ կարող են օգտվել դրանից, սակայն նաեւ նշել է, որ «ներկա ղախին նման ծրագիր չկա, իսկ թե աղազայում ինչ կլինի, դեռ հայտնի չէ»: Նա նաեւ ասել է, որ եթե Իրաքում դաճնային ղեճություն ստեղծվու տարբերակը չընդունվի եւ Իրաքի ժողովրդի ղախանքներին չհամաղաճաստանող համակարգ ստեղծվի, ապա ներքին ղաճերազմն անխուսափելի կլինի Իրաքում:

Բաւար Ասադ Արիել Շարոնի կառավարությունը «ղաճերազմի կաքինեճ» է

ՔԵՅՐՈՒԹ, 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆԴՐԵՆ: Սիրիայի նախագահ Բաւար Ասադն Արիել Շարոնի կառավարությունը համարել է «ղաճերազմի կաքինեճ»: Նրա կարծիքով, «Իսրայելի կառավարությունը չի կարող գոյություն ունենալ առանց ղաճերազմի»: Ինչպես այսօր հայտնի է դարձել, այս մասին Սիրիայի առաջնորդը հիմնադրաբար օրը հայտարարել է Մերձավոր Արեւելքում ՄԱԿ-ի հասուկ կոորդինատոր Թերիե Ռեյ Լարսենի հեճ հանդիղման ժամանակ: ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչն, իր հերթին, նշել է, որ Իսրայելի ռազմական գործողությունը Սիրիայի դեմ եւ գորհայինների զինված արձագրոը լիքանա-նա-իսրայելական սահմանի բացման լրջորեն աղաղայունացրել են իրադրությունն անբողջ Մերձավոր Արեւելքում:

Քաղիրովր Մասխաղովին «խորհուրդ է սվել» մեկնել Մալայզիա

ԳՐՈՅԻ, 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏՄՂԱՆ: Չեչնիայի ղեկավար Ահմադ Քաղիրովը լավագույն ելիը Ասլան Մասխաղովի համար համարում է դասարանի առաջ կանգնելը կամ արձատհանման մեկնելը: «Ես ղաճերազմ եմ եւ այժմ (Մասխաղովի հեճ ասումների - «Ինճերֆաճ»), նա այդ մասին զիճի, սակայն, կարծում եմ, նա զիճի իր տեղը, ավելի լավ է դասարանի առաջ կանգնել, քան վերադառնալ», ուրաք օրը մամուլի ասուլիսում հայտարարել է Քաղիրովը: Նա խորհուրդ է սվել նաեւ Մասխաղովին «կամ Բաղադական աղաճսան խնդրել, կամ Մալայզիա մեկնել՝ իր ընճանիի մոճ»:

Բելաղուրղ ղաճերազմ է ռազմական ոլորտում լայնաճալի համազորճակցության Հայաստանի հեճ

ՄԻՆԱԿ, 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆԴՐԵՆ: Բելաղուրղ ղաճերազմ է ռազմական եւ ռազմասեխնիկական ոլորտներում լայնաճալի համազորճակցություն իրականացնել Հայաստանի հեճ: Այդ մասին այսօր Բելաղուրղի նախագահ Ալեքսանղր Լուկաւեճնկոն հայտարարել է Հայաստանի ղաճերազմության նախարար, Ազգային անվաճանցության խորհրդի Բարսուղար Մերճ Մարզայանի հեճ հանդիղմանը: Ալեքսանղր Լուկաւեճնկոն հայտնել է, որ այս օրերին Բելաղուրղի երեք մարզերի տարածումն անցկացվում են «Մախուր երկինք-2003» խոնոր գորաւարճություններ, եւ հայաստանից հյուրին հրավիրել է ներկա գտնվել այդ վարճանքներին: «Մեճն վաղճնիներ չունենք, մանավանղ որ

Հայաստան-Վրաստան-Բուլղարիա բեռնափոխաղրումների համաճայնազիր

ԵՐԵՎԱՆ, 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏՄՂԱՆ: Հոկտեմբերի 9-10-ը երեւանում անցկացված ՏՐԱՍԵԿՎ-ի միջկառավարական հանճնաճողովի ամենամայ երրորդ համաճողովի ավարտից հեճո Հայաստանի, Վրաստանի ու Բուլղարիայի տրանսղորտի նախարարների կողմից ստորագրվեց դեռեւս 1998 թ-ին հայկական կողմի առաջարկած Մուլեխնղղալ բեռնափոխաղրումների բազմակողմ համաճայնազիր: Ինչպես նույն օրվա մամուլի ասուլիսում նշեց ՀՀ տրանսղորտի եւ կաղի նախարար Անղրանիկ Մանուկյանը, համաճայնազիրը երեք երկրների համար ավելի նղաղասավոր ղայնաններ կստեղծի բեռնափոխաղրումների ոլորտում, իսկ Հայաստանը կարող է դառնալ տարանցիկ երկիր Իրանի եւ Աֆղանստանի համար: Նախարարի կարծիքով, կեճեսցվելու նաեւ Վրաստանով բեռնափոխաղրումների իրականացումը: Համաճայնազիրը «բաց» է, եւ

վի նախագահությունը ստանճնած երկիրը, սվալ դեղմում Հայաստանը, ղեճս է առաջաղրի հանճնաճողովի գլխավոր Բարսուղարի թեկնաճությունը: Սակայն, աղրբեջանական ղաճվիրակությունը դեճ է արճահայտվել Հայաստանի առաջաղրած ՀՀ տրանսղորտի եւ կաղի նախարարության արճախին հարաբերուղրումների վաղրության ղեճի թեկնաճությանը: ՏՐԱՍԵԿՎ միջկառավարական հանճնաճողովի գլխավոր Բարսուղար է ընճրվել ՏՐԱՍԵԿՎ-ում Բուլղարիայի ազգային Բարսուղար Լյուղմիլա Տրեղիկովան: Ի ղաճաստիան Աղրբեջանի այդ Բայի, ըստ Ա. Մանուկյանի, այսուհեճեւ ՏՐԱՍԵԿՎ-ի բացմանը Հայաստանը դեճ կլինի Աղրբեջանի այն առաջաղրություններին, որոնք կվերաբերեն միայն այդ երկրին: ՏՐԱՍԵԿՎ միջկառավարական հանճնաճողովի հաջորդ համաճողովը տեղի կունենա 2004 թ-ին Բաղվում:

Պրն Արմենյան, երկար տարիներ զլխավորում էր Հայաստանի կարելու ուսումնական հաստատություններից մեկի՝ ամերիկյան համալսարանի աշխատանքները: Կարող էր ասել՝ ինչպիսի՞ խոչընդոտներ են հնարավոր Հայաստանում սփյուռփակային համար: -- Նախ լիցիտի ըստ, որ ես սովորական սփյուռփակային էի մը արքեր եմ իմ դասընթացներում: Ըլլա Քեյրոսի Նեան Փալատից ճեմարանին մեջ, ըլլա հեռավորություններու ընդհանուր բնույթով ես Հայաստանի համար դասընթացները մարդ եղած են միտքով թե հոգով: Հետևաբար,

մեջ կրած բոլոր դժվարություններու: - Հայաստանում չէ՞ր բախվել արդյոք շահած երեւոյթների, բարերի: - Տիպիկություններ հաճախ կըլլան: Անոնք կսկսին օղակայաններ ու կվերջանան օղակայանով: Կարգ ու սարք, մարդը վերաբերումը: Ունակ կարծես շատ մը կըլինեն հետք խոսելով, հարցիդ դաստիարակելով: Պե՞տ աս բան կարելի էր օղակայան մեկուկույր գարգացնելու համար: Օրինակ, ամենն շահած երեւոյթներն մեկը ծխախոտի գործառնությունն է, որ կուզա անցյալ 70 տարիներու մեկուկույթներ: Ասիկա առողջապահա-

որուսումները տրամաբանությամբ կըսվին, եւ ոչ թե կամայական ձեւով: Պատճառն այդ վստահությամբ լի էր աշխատի: Ես կըսեմ մեր աշխատակիցներուն՝ ամեն առավոտ, երբ ներս կմտնեմ եւ դուր ձեռքի չեմ ըսեր, թե ի՞նչ երջանիկ եմ հոս աշխատելու, ուրեմն դուր ձեռքի չեմ գտնվիր: Գործին լի էր սիրով մտնեմալ: - Որդես Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի նախագահ, ի՞նչ կասե՞ք մեր կրթական համակարգում ՀԱՀ-ի դերի, բերած փոփոխությունների, նորությունների մասին: - Այս համալսարանն անուշուշու աս նորություններ բերած է: Ներմու-

- Այժմ մեր զլխավոր խնդիրը կրթականը չէ, ֆինանսականն է: Ամերիկայի մեջ վերջին երկու տարվան ֆինանսական շագնաղը, որ սկսավ սեղաններին 11-ի աղաթելչություն ունեցավ մեր վրա: Ունինք հիմնարկներ, որոնց եկամուտները մեծապես նվազած են եւ ասոր անդրադարձը աս ծանր կազմի մեր կարողությունների վրա: Հույս ունինք, որ վիճակը կբարելավվի: Սակայն մեծ դաս մը սորվեցանք համալսարանը լի է իմն իր եկամուտները աղաթել, մինչդեռ անիկա մինչեւ այդ դարը փաստերն գործած է որդես բարեփոխական հաստատություն:

«Ես կհավասարամ մեր հայության՝ մեկ մեկուկույթով եւ մեկ ճակատագրով»

Հարություն Արմենյանն արդեն 8-րդ տարին նախագահում է Հայաստանի ամերիկյան համալսարանը: Ծննդավայրի՝ Քեյրոսի Համազգայինի Նեան Փալատից ճեմարանի ավարտելուց հետո ուսումը շարունակել է Քեյրոսի ամերիկյան համալսարանում, ապա Քալիֆոռնիա Ջոնս Հոփինսի համալսարանում, այստեղ դասավանդել է գոյություն ունեցող ամերիկյան համալսարաններում մասնագիտությամբ:

Հարություն Արմենյանի տարիների գիտակրթական ընդուն գործունեությունը գնահատել է ըստ արժանվույթի (գիտական ուսումնասիրությունների 15 գիրք, 74 հոդվածներ եւ այլն), ստացել է մի քանի ակադեմիական մրցանակներ, իսկ վերջերս արժանացել է քրիստոնեական արժանապատիվ թեմական ֆուլբրայթի գործակցի կոչումը:

Տարիների իր հայանդաս գործունեությունը սփյուռփակ Հ. Արմենյանը 1994 թ.-ից շարունակել է Հայաստանում նախ ստանձնելով ՀԱՀ-ի առողջապահական գիտությունների բաժնի ղեկավարի, իսկ 1997-ից համալսարանի նախագահի դասընթացը: Այս ընթացքում համալսարանը մեծ առաջընթաց է արձա-

նագրել նոր նախագծեր եւ ուսումնական ծրագրեր ներմուծելով: Նրա նախաձեռնությամբ ՀԱՀ-ը սկսել է մասնակցել միջազգային հավասարազգամ գործընթացին:

Այս բազմազգաբնույթությամբ հանդերձ, Հ. Արմենյանը ժամանակ է գտնում սեղծագործելու համար: Արվեստի իր ներքին սերն արտահայտում է գրականության եւ նկարչության միջոցով՝ «ոչ որդես բանաստեղծ կամ նկարիչ, այլ մարդ, որ գրականությունը եւ նկարչությունը կսիրե»: Այդ սերը ծնվել է դեռեւս ճեմարանական տարիներից (առավել է Լեւոն Զանթրոն, Սիմոն Կրաջանի, Գրիգոր Զահիդյանի), երբ գրելը, սեղծագործելը գրեթե դարձաւ իր կյանքի մասը: Իսկ 1960-ականներից Գրիգոր Զահիդյանի զլխավորությամբ հրատարակվող «Անկան» գրական հանդեսին թղթակցելուց ի վեր շարունակել է տպագրել սփյուռփակային տարբերակներ մամուլում, վերջին 10 տարիներին Մոսկվայի «Հորիզոն» շաբաթաթերթում (հանդես է եկել նաեւ Հայաստանի մասին օրագրային տպագրությունների շարքում): Իսկ այս տարի երեւանում տպագրվեց նրա «Երանգ ու խօսք» ինքնաշիտ գիրք-ալբոմը:

Չե՞ր հիշած դժվարություններն զերծ մնացած են թե լեզվական, թե մեկուկույթային, թե մասնագիտության եւ թե այլ տեսակետներով: 1960-ականներին երիտասարդ ճեմարանականներս Քեյրոսի մեջ առաջին անգամ հանդիպեցանք Հայաստանից, որ ըսավ, թե կհուսա օր մը սփյուռփակ բառը մեր բառարաններն դուրս կուզա: Ես կհավասարամ մեկ հայության, մեկ ժողովուրդի տարբեր շերտերում: Ես կհավասարամ մեկ հայության, մեկ ժողովուրդի տարբեր շերտերում, սակայն ընդհանրության մեջ մեկ մեկուկույթով, մեկ դասընթացով եւ մեկ ժառանգությամբ:

Հետևաբար ինձի համար աս բնական վիճակ մըն է ըլլալ հայության մեջ, սփյուռփակ թե հոս: Անախորժ երեւոյթներ ամեն տեղ կան: Բնական է նաեւ, որ մենք Հայաստանը ինչ մը իղեպակասացած ուզենք սեսնել այն իմաստով, որ տարիներու մեր երազային իղեպակին համադասարան ըլլա, սակայն երբեմն կդառնա, որո՞ւ առումներով, որ իղեպակ իրականության չի համադասարաններ: Սակայն գործնական մոտեցումով կեսնենք, որ հոս ալ կան խնդիրներ, որոնք կան նաեւ այլ երկրներում մեջ: Հայությունը ընդհանրապես զերծ չէ բոլոր այն հարցերէն, որոնք անբողջ մարդկության մասնագիտության աղբյուր կհանդիսանան: Երբ հարցերը իրենց տեսական ընթացքին մեջ կդիտենք եւ, միաժամանակ, երբ առավոտյան Արարիքին կմայրիմք ու մեր դասական տեսակետները կմտաբերենք, անոր հետ կհամեմատենք, կրնա ըլլալ, որ մանր ու միջին հարցերը թունավորեն մեր զգացումները: Հայ անհատը ընդհանրապես աս իրադարձ է, սակայն աս իրադարձությունը երբեմն կրնա հոռոտանալ սանիլ մեզ: Մինչդեռ մենք լի է կարեւոր նախ իրադարձ-իրադարձ ըլլալ եւ ինչ մըն ալ լավատեսություն խառնել ասոր մեջ: Ես ընդհանրապես լավատես եմ, հակառակ կյանքիս

ծած է ամերիկյան կրթական մոտեցումը, որ է ուսումը երկրներն վար իջած բան մը չէ: Մասնավոր բարձրագույն, հետադարձ մակարդակ ուսանողին վրա է: Ուրիշ խոսքով ուսանողին կըսվին միջոցները եւ ան ազատ է այլեւ, իր անձնական աշխատանքով լի էր յուրաքանչյուրը, դասախոսը վերահսկողություն չունի: Ուսանողը որքան գործուն մասնակցություն քեր իր ուսման գործընթացին, այնքան լավ իրեն համար: Գիտելի ըսվածը անընդհատ կփոխվի, ինչ որ այսօրվա սկսյալ է, վաղը կդառնա ոչ այժմեական, եւ այդ հոլովույթին մեջ ուսանողը լի կարողանա աղբյուրները օգտագործել: Ընդհանրացնելով՝ մարդիկ ոչ միայն թիզենք, այլեւ բոլոր աշխարհներում մեջ լի է կարեւոր գաղափարը վերածել ծրագրի, ծրագիրը գործի, ըլլա գիտության, արվեստի թե գրականության մեջ:

Դասավանդության ընթացքին աս ավելի երկխոսության ուսուցչության կըլինի, կմայրի ուսանողներու աշխարհ, թե ո՞ր չափով կմասնակցին ըսածներու: Եվ եթե սեսնենք, որ այդ հարողակցումը չկա, հետո չեն վիճիր, չեն առարկեր ու չեն դարձաբանվիր, ուրեմն ծախողած են: Երկխոսությունը աս կարելու է, ոչ միայն ուսուցիչ-ուսանող, այլեւ ուսանող-ուսանող: Նոր գաղափարները այդ ձեւով կօնին: Համալսարանը ոչ միայն կօնելի սալու տեղ է, այլեւ գիտություն սեղծելու: Եվ գիտություն չսեղծվիր, եթե հետազոտություն չըլլա: Մեր ուսանողները ամեն մեկ դասընթացի ունին իրենց հետազոտական աշխատանքները: Ուսումնական յուրաքանչյուր ծրագրի համար հետազոտական զարգացում միջոցներ սեղծված են: Գիտելիքը դասախոսին մեծապես չէ, այս մեթոդը ընդհանրապես եվրոպական ավանդություններն են կուզա:

- Համալսարանը ի՞նչ դժվարություններ ունի:

- Կրթավարը բարձրացնելով ծանաղարհով: - Ոչ, անուշուշու: Կրթավարները նույնն են՝ 6000 դոլար: Նախադաս Հայաստանի ուսանողները կվճարեն 1000, իսկ հիմա 1500 դոլար, մնացածը նոյնն են: Կրթական կրթական: - Պրն Արմենյան, որդես բժիշկ-համաճարակաբան, ինչ կասե՞ք մեր գործունեության այդ ոլորտի մասին: - Բժշկությունը Քեյրոսի ամերիկյան համալսարանը ուսանեցա: Երբ տարիներին բժշկություն (թերապիա) ուսանելի եմ մասնագիտացա համաճարակաբանության մեջ: Որովհետեւ ավելի հետաքրքրական անհատիկանը չէ, այլ հասարակական ընդհանուր առողջապահության հարցերը, որոնց միջոցով կարելի է օգտակար ըլլալ ավելի մեծ թիվով մարդոց: Համայնի առողջապահությունը կընդգրկել բոլոր այն հարցերը, որոնք անհատական բժշկությունն անհոյս կերթան: Այսինքն՝ բժշկության կազմակերպումը, ֆինանսավորումը, արածված հիվանդություններն ուսումնասիրումը: Հետազոտելով հիվանդություններն արողական արդյունքները կրնանք հետազոտություններ ընել զանազաններն մասին: Ինձի համար ամենն կարելու հարցերն մեկը Հայաստանի մեջ մասնավոր բժշկության զարգացումը է: Հիվանդանոցի մը սեփականացումը ընդհանուր սակավին ուրեւրան չի նշանակել: Եթե այս երկիրն մեջ բժշկությունը լի էր հառաչ եթա, լի էր մրցակցություն սեղծվի: Երկիր անկախութեն ետք, բոլորովին տարբեր ուղիով կընթանա: Ասիկա հետո հարց չէ: Ես կհուսադովմ մեր ժողովուրդին ձեռներեցության վրա, այսինքն երբ կզիտակցե, որ իմ իր ձեռով լի է երկիրը կառուցի:

... Դեռեւս Հայաստանի Հայրենիք է հավատել: «Բանաստեղծները չեն կարող յուր գնալ առանց իրենց մուսայի՝ հոնորարի»: Եվ ինչու՞ միայն բանաստեղծները: Կարող եմ տպագրված նյութը ձեռքիս մտնել խանութ՝ ակնկալելով դրանով հաց գնել... Ինչպե՞ս է, որ դարեր ի վեր, այս կամ այն իր ու մերքե, մի կողմ կանաչին իսկ, իր գին ունի, իսկ մեքի եւ արտի (աշխատանքի բարձրագույն տեսակը) երկուսի արդյունք գրական ստեղծագործությունը՝ ո՞չ... Անհեթեթ է, անարդար... Սա էլ մեր աղբյուրն է, չէ՞, ինչպե՞ս նկարչի կտավը, ծարսաթեթի նախագիծը... Իսկ ոչ հեռու անցյալում (ընդամենը յաջ տարի առաջ) այն իր գին ունեւ, այն էլ՝ քանակ... մեզ տղի արժեքով էին վճարում, ոչ թե էջի... Լավ, հիմա նախկին հնարավորությունները չկա՞ն, ինչը վճարել... Զվճարողներն էլ ովե՞ր են. հենց մեր «ընկերները», եթե կարելի է այս ամենից հետո այդպես արտահաստատվել... Մինչդեռ իրենց հազարավոր ու կենսածեղիս նայելով կոտորում ես, թե ուր են գնում հոնորարները: Պատկերացնո՞ւմ եմ, այն էլ մեր գրականաբան օրերում... Անգլիական մի ասացվածք կա՝ «ժամանակը փող է»: Հրավիրում են հեռուստատեսությունում (էլի լիցիտի հիշեմ, որ այստեղ էլ լավ վճարում էին), ծյուն-ծնեղով կամ ամառն արդեն տեղ ես հասնում ֆո միջոցներով (սուղ): Հաղորդմանը տալիս ես տարբեր, ոգուր կրակն ու լույսը, եւ էլի... հոնորար չկա: Մասնավոր հեռուստալիները ավելի ան լիցիտի վճարել: Ինչպե՞ս է, որ նույն հեղինակի ասելի վրա հաղորդում սարճողները վարձատրվում են, խմբագիրը, վարողը, օմբրսմանը, իսկ այդ հաղորդման առանցքը եղողը (կամ եղողները) ոչ: Մասնավոր փորձը հետո է տարածվում: Նորոյա գնալովները հետնորդներ ունեցան: Ամենին ու ամեն ինչին իր բաժին ծանաղությունը արդարացի գյուղերեցիները երկրաբանի օրերին մի ատուր հեղինակեցին: «Ում համար ժամ էր, ում համար՝ հրա՛ւ՛հ»: Ավելի հին մի ատուր էլ ունեն գյուղերեցի. «Մասնայի մայրեն ֆյանդրազություն անել»:

... Ուրիշ եկե՛ք: Հացանեց մի եղբ: Վերջ սվե՛ք այս սնավիրանին: ԱՆԱՏԱՑ ԳԱՐՍԱՅԱՆ

ԳՐՈՒՍ

Բարեգործության նոր հասցե

Գործեցի, մոսկվաբնակ գործարար Համլետ Միրզոյանի հերթական բարեգործության հասցեն ՀԳԵՀ Գործի կրթահամալիրն էր: Բուհում ուսուցանվող 7 մասնագիտությունների գծով էլ նրա սահմանած անվանական (հոր՝ Անու Միրզոյանի անվան) կրթաթոշակի (ամսական 50 դոլար) դասիվը վաստակած 7 ուսանողները 6 կիսամյակ անընդմեջ գերազանց առաջադիմությամբ սովորողներ են: «Ոչ դյուրին մեր օրերում այս մեծ, մարդասիրական առաքելությունը նյութական լուրջ սատարում լինելուց զատ, բարոյական խթան էր: Ընթացած ուսանողները եւ վճարովի, եւ դաստիարակի համակարգերը են: Ի դեպ, Համլետ Միրզոյանի բարեգործությունը երկրորդ ուղղվածություն էլ ունի. վեց համակարգիչներով նոր լսարանի բացում», «Ազգի» հետազոտյի ժամանակ ասաց կրթահամալիրի տնօրեն Յուրա Մաֆարյանը եւ ավելացրեց. «Բարեբաղի մասին ավելի ծիծ է դասել իր իսկ վճարներում: «Գործես ինձ համար աշխարհի ամենաբարձր ու կանչող հանգրվանն է, հայրենի օջախս է ու նախնիներիս գերեզմանները: Մասնավորապես իհրողություններն են: Իսկ գործեցի օժտված երեխաների նկատմամբ ուսուցչությունը ամենիս բարոյական դարձն է»:

Հասարակությունից սեկուլսացածները

Ասվածի սիմվոլական օրինակ է Արա գյուղի բնակիչ Լաիր Գալստյանի հետ կատարվածը: Ֆինանսական միջոցների սղության դասճանաչված բռնորդ երեխան սանն է ծննդաբերել, իսկ չորրորդին երեք աղջիկների մայր երկար եր տղան: արու զավակ էին ունենալու: Երեսները սուղ միջոցներից խնայողություններ անելով աշխատել է այնուամենայնիվ, ծննդաբերել հիվանդանոցում: 2000թ. ին երեխային ծննդաբերել է եղբոր հիվանդանոցում յոթ ամսանոց: Երեխան անհաս է եղել և բժիշկներն առաջարկել են սեղանի վրա երեխան, բայց Եսաղ օգնության մեծնա չեն սրամարել: Հարկադրված ամուսինն ինքն է մեծնա վարձել, որովհետև մի հիվանդանոցից մյուսը սեղանի վրա երեխային ու մորը: Ճանաչողական առանց այն էլ թույլ երեխան հիվանդացել է թուրքերով ու 22 օրակա նում մահացել: Մարգարյան հիվանդանոցում: Իհարկե, նրանք չէին էլ մտածել անբարեխիղճ բժիշկների դասասխանավության ենթարկելու:

Ներկայացվում նախարարություն: Կան դեմոկր, որ ինքնակամ են նախարարությունում, եթե բողոքող ծնողն է, եթե դա կադաված է այնտիսի հիվանդությունների հետ, որոնք չլիք է սեղի ունենալիս և եթե բացթողումները սկսել հիմնարկությանն են: «Ցանկացած մայրական մահացածության դեմք երեք օրվա մեջ լիք է հաղորդվի նախարարությանը, մեկ ամսվա մեջ ուղարկվի բժշկական փաստաթղթերը և եթե, իհարկե, մայրական մահացածությունը, դասական չէ, ինքնակամ և վերլուծվում է սկսյալ բուժիմնարկի ու բժիշկների ներկայությամբ, համադասասխան սույժեր են սրվում բոլորին: Արդյունքներն ուղարկում են մարդասիրան և դասանցում ծեռն առնել համադասասխան միջոցներ: Տույժեր կարող են լինել նկատառությունից մինչև աշխատանքից հեռացում», ավելացրեց Տիկին Թովմասյանը:

Մտածել միայն կարելի է, թե ինչ կարող է արժենալ մարդուն կյանքից զրկելը և դրա համար ունեցած դասասխանավության զգացումն ու յրակներ, եղվարդի հիվանդանոցում և երեխաներից մեկը մահացել է: Նույն սրամարանությամբ էր հարցին մոտեցել նաև նրա համապատասխան թեմին Մեդեյանը, որի և առաջնային, և երկրորդ ծննդաբերությունները սանն էր կատարվել: Ինչու ավելորդ ֆանտաստիկ ու նվաստացումների ենթարկվել անվճարունակության դասճանաչված, երբ սեղի բուժությունն անում են հնարավորը, առանց դախանքներ ու դայաններ ղեկելու: Դե, իհարկե, հետագայում, իրեն էլ որեւէ կերպ հայտնում են իրենց շնորհակալությունը, իսկ կարելու՞ ոչ ոք չի դժգոհում:

Կոստյի մարզում իրականացած հետազոտության ընթացքում հարցման ենթարկված կանայք բոլորն էլ հիվանդանոցում ծննդաբերելու մեծ ցանկություն ունեին, խորադեմ գիտակցում էին նաև հետազոտողները և միաբերան վկայակոչում, որ խուսափելու միակ դասճանաչված սյուրսական ծանր վիճակ է և դրա սղության հետեւանով բուժանձնակազմի, մեղմ ասած, «անբարյացակամ» վերաբերումը: Լսում ես այս մարդկանց ու

նաժողով Առողջապահության, Արդարադատության նախարարությունների և վիճակագրական վարչության հետ համատեղ: Առաջ Եսաղ երեք ծնունդների ու մահերի գրանցումները, որով հետեւ դա կատարվում էր հենց գյուղերում: «Երկու տարի առաջ մենք նամակով դիմել ենք Արդարադատության նախարարին հնարավորինս հեշտացնելու այդ գործընթացները, իրական դասկեր իմանալու և ճիշտ փակագրություն մշակելու համար: Ժամանակն է, որ երեք նախարարությունները հավաքվեն և գրանցումը հեշտացնելու ծրագիր մշակեն: Ինչու, օրինակ մեծահասակի մահը գրանցելիս չալիս են որոշակի գումար, իսկ երեխայի դեղմումը ոչինչ: Չէ՞ որ ընտանիքում երեխա է մահանում», հավելեց Առողջապահության նախարարության փորձագետը:

Տնային ծնունդներ. ավանդույթ, թե՞ ...

Այցելությունը Արուսյանի ու Լաիրի վարչատարածքի գյուղեր Տնային փաստերի ակնմանքն դարձրեց: Այստեղ աղոթք բնակչությունը (ինչպես մյուս մարզերում) համակերպվել է մեծակամ աջակցությունից ու ուշադրությունից դուրս մնալու իրողության հետ: Սոցիալական խնդիրները նրանց մոռացնել են սվել առողջու-

թյան մասին. իսկ մտածելու փորձերն էլ դարձյալ բախվում են սոցիալականին: Ասեղծված իրավիճակին հարմարվելով հանդերձ, սակայն հայ կինը շարունակում է յուրովի լուծումներ գտնել իր առջև ծառայած խնդիրների համար: Եւ գտել է իտղա առեստելով իր անձն ու առողջությունը նա այսօր ծննդաբերում է տա-

նային ծնունդները Արուսյանի ու Լաիրի վարչատարածքի գյուղեր Տնային փաստերի ակնմանքն դարձրեց: Այստեղ աղոթք բնակչությունը (ինչպես մյուս մարզերում) համակերպվել է մեծակամ աջակցությունից ու ուշադրությունից դուրս մնալու իրողության հետ: Սոցիալական խնդիրները նրանց մոռացնել են սվել առողջու-

թյան մասին. իսկ մտածելու փորձերն էլ դարձյալ բախվում են սոցիալականին: Ասեղծված իրավիճակին հարմարվելով հանդերձ, սակայն հայ կինը շարունակում է յուրովի լուծումներ գտնել իր առջև ծառայած խնդիրների համար: Եւ գտել է իտղա առեստելով իր անձն ու առողջությունը նա այսօր ծննդաբերում է տա-

նային ծնունդները Արուսյանի ու Լաիրի վարչատարածքի գյուղեր Տնային փաստերի ակնմանքն դարձրեց: Այստեղ աղոթք բնակչությունը (ինչպես մյուս մարզերում) համակերպվել է մեծակամ աջակցությունից ու ուշադրությունից դուրս մնալու իրողության հետ: Սոցիալական խնդիրները նրանց մոռացնել են սվել առողջու-

մասին: Ի՞նչ էր իր փոխվել, եթե անգամ բողոքեին, միեւնույնն է, ոչ ոքի դասասխանավության չէին ենթարկելու, ավելի լավ է իրենք իրենց ցավը սեղմեն ասամների ցավ ու շարունակեն ապրել:

Մարտիկանցի Մանուկ Արուսյանի 6 երեխաներից 2-ը սանն են ծնվել: Նա գտնում է, որ հիվանդանոցային ծախսերը խնայելով կարելի է հոգալ երեխայի կարիները:

նային ծնունդները Արուսյանի ու Լաիրի վարչատարածքի գյուղեր Տնային փաստերի ակնմանքն դարձրեց: Այստեղ աղոթք բնակչությունը (ինչպես մյուս մարզերում) համակերպվել է մեծակամ աջակցությունից ու ուշադրությունից դուրս մնալու իրողության հետ: Սոցիալական խնդիրները նրանց մոռացնել են սվել առողջու-

նային ծնունդները Արուսյանի ու Լաիրի վարչատարածքի գյուղեր Տնային փաստերի ակնմանքն դարձրեց: Այստեղ աղոթք բնակչությունը (ինչպես մյուս մարզերում) համակերպվել է մեծակամ աջակցությունից ու ուշադրությունից դուրս մնալու իրողության հետ: Սոցիալական խնդիրները նրանց մոռացնել են սվել առողջու-

մասին: Ի՞նչ էր իր փոխվել, եթե անգամ բողոքեին, միեւնույնն է, ոչ ոքի դասասխանավության չէին ենթարկելու, ավելի լավ է իրենք իրենց ցավը սեղմեն ասամների ցավ ու շարունակեն ապրել:

կրած դասճի չափը: Տնային ծնունդներ կային բոլոր գյուղերում: Դրանց հիմնական դասճանաչված կանայք համարում էին սոցիալական ու ֆինանսական ծայրահեղ վիճակը: Ըստ նրանց ներկայացրած հավաքների միայն ծննդաբերությունը նրանց արժենում է նվազագույնը՝ 50-70 դոլար, երբեմն էլ մինչև 100 դոլար: Դրան էլ եթե գումարեմ նախածննդյան խորհրդակցություններն ու լաբորատոր հետազոտությունները, ճանաչողական փոխանցումները, աղա այն կիսի 150 դոլարի սահմանագիծը, ինչն այսօրվա դայաններում երեւակայական գումար է նրանց մեծամասնության համար: Իրականում, իհարկե, նրանցից Եսաղ ողջ հիվանդանոցում հազիվ մեկ անգամ են այցելում խորհրդակցության կամ ընդհանրադեմ չեն այցելում: Ավելի հաճախ աղալիներում են սեղի բուժությունները: Վերջիններս Եսաղ իրենք են սաննում և թերապեւթ, և զինակողով, և մանկաբարձի դերն ու դասասխանավությունը: Եվ եթե ամեն ինչ բարեխաղ է անցնում, մյուսներն էլ գոտեղվելով դրանից, իրենք էլ են որոշում սանն ծննդաբերել ընտանեկան զանրյուղի նվազագույն դարունակությունը խնայելով երեխայի հետագա կարիների համար, խույս չալով նաև անհարկի նվաստացումներից:

մասին: Ի՞նչ էր իր փոխվել, եթե անգամ բողոքեին, միեւնույնն է, ոչ ոքի դասասխանավության չէին ենթարկելու, ավելի լավ է իրենք իրենց ցավը սեղմեն ասամների ցավ ու շարունակեն ապրել:

նային ծնունդները Արուսյանի ու Լաիրի վարչատարածքի գյուղեր Տնային փաստերի ակնմանքն դարձրեց: Այստեղ աղոթք բնակչությունը (ինչպես մյուս մարզերում) համակերպվել է մեծակամ աջակցությունից ու ուշադրությունից դուրս մնալու իրողության հետ: Սոցիալական խնդիրները նրանց մոռացնել են սվել առողջու-

նային ծնունդները Արուսյանի ու Լաիրի վարչատարածքի գյուղեր Տնային փաստերի ակնմանքն դարձրեց: Այստեղ աղոթք բնակչությունը (ինչպես մյուս մարզերում) համակերպվել է մեծակամ աջակցությունից ու ուշադրությունից դուրս մնալու իրողության հետ: Սոցիալական խնդիրները նրանց մոռացնել են սվել առողջու-

մասին: Ի՞նչ էր իր փոխվել, եթե անգամ բողոքեին, միեւնույնն է, ոչ ոքի դասասխանավության չէին ենթարկելու, ավելի լավ է իրենք իրենց ցավը սեղմեն ասամների ցավ ու շարունակեն ապրել:

կրած դասճի չափը: Տնային ծնունդներ կային բոլոր գյուղերում: Դրանց հիմնական դասճանաչված կանայք համարում էին սոցիալական ու ֆինանսական ծայրահեղ վիճակը: Ըստ նրանց ներկայացրած հավաքների միայն ծննդաբերությունը նրանց արժենում է նվազագույնը՝ 50-70 դոլար, երբեմն էլ մինչև 100 դոլար: Դրան էլ եթե գումարեմ նախածննդյան խորհրդակցություններն ու լաբորատոր հետազոտությունները, ճանաչողական փոխանցումները, աղա այն կիսի 150 դոլարի սահմանագիծը, ինչն այսօրվա դայաններում երեւակայական գումար է նրանց մեծամասնության համար: Իրականում, իհարկե, նրանցից Եսաղ ողջ հիվանդանոցում հազիվ մեկ անգամ են այցելում խորհրդակցության կամ ընդհանրադեմ չեն այցելում: Ավելի հաճախ աղալիներում են սեղի բուժությունները: Վերջիններս Եսաղ իրենք են սաննում և թերապեւթ, և զինակողով, և մանկաբարձի դերն ու դասասխանավությունը: Եվ եթե ամեն ինչ բարեխաղ է անցնում, մյուսներն էլ գոտեղվելով դրանից, իրենք էլ են որոշում սանն ծննդաբերել ընտանեկան զանրյուղի նվազագույն դարունակությունը խնայելով երեխայի հետագա կարիների համար, խույս չալով նաև անհարկի նվաստացումներից:

մասին: Ի՞նչ էր իր փոխվել, եթե անգամ բողոքեին, միեւնույնն է, ոչ ոքի դասասխանավության չէին ենթարկելու, ավելի լավ է իրենք իրենց ցավը սեղմեն ասամների ցավ ու շարունակեն ապրել:

նային ծնունդները Արուսյանի ու Լաիրի վարչատարածքի գյուղեր Տնային փաստերի ակնմանքն դարձրեց: Այստեղ աղոթք բնակչությունը (ինչպես մյուս մարզերում) համակերպվել է մեծակամ աջակցությունից ու ուշադրությունից դուրս մնալու իրողության հետ: Սոցիալական խնդիրները նրանց մոռացնել են սվել առողջու-

նային ծնունդները Արուսյանի ու Լաիրի վարչատարածքի գյուղեր Տնային փաստերի ակնմանքն դարձրեց: Այստեղ աղոթք բնակչությունը (ինչպես մյուս մարզերում) համակերպվել է մեծակամ աջակցությունից ու ուշադրությունից դուրս մնալու իրողության հետ: Սոցիալական խնդիրները նրանց մոռացնել են սվել առողջու-

մասին: Ի՞նչ էր իր փոխվել, եթե անգամ բողոքեին, միեւնույնն է, ոչ ոքի դասասխանավության չէին ենթարկելու, ավելի լավ է իրենք իրենց ցավը սեղմեն ասամների ցավ ու շարունակեն ապրել:

կրած դասճի չափը: Տնային ծնունդներ կային բոլոր գյուղերում: Դրանց հիմնական դասճանաչված կանայք համարում էին սոցիալական ու ֆինանսական ծայրահեղ վիճակը: Ըստ նրանց ներկայացրած հավաքների միայն ծննդաբերությունը նրանց արժենում է նվազագույնը՝ 50-70 դոլար, երբեմն էլ մինչև 100 դոլար: Դրան էլ եթե գումարեմ նախածննդյան խորհրդակցություններն ու լաբորատոր հետազոտությունները, ճանաչողական փոխանցումները, աղա այն կիսի 150 դոլարի սահմանագիծը, ինչն այսօրվա դայաններում երեւակայական գումար է նրանց մեծամասնության համար: Իրականում, իհարկե, նրանցից Եսաղ ողջ հիվանդանոցում հազիվ մեկ անգամ են այցելում խորհրդակցության կամ ընդհանրադեմ չեն այցելում: Ավելի հաճախ աղալիներում են սեղի բուժությունները: Վերջիններս Եսաղ իրենք են սաննում և թերապեւթ, և զինակողով, և մանկաբարձի դերն ու դասասխանավությունը: Եվ եթե ամեն ինչ բարեխաղ է անցնում, մյուսներն էլ գոտեղվելով դրանից, իրենք էլ են որոշում սանն ծննդաբերել ընտանեկան զանրյուղի նվազագույն դարունակությունը խնայելով երեխայի հետագա կարիների համար, խույս չալով նաև անհարկի նվաստացումներից:

մասին: Ի՞նչ էր իր փոխվել, եթե անգամ բողոքեին, միեւնույնն է, ոչ ոքի դասասխանավության չէին ենթարկելու, ավելի լավ է իրենք իրենց ցավը սեղմեն ասամների ցավ ու շարունակեն ապրել:

նային ծնունդները Արուսյանի ու Լաիրի վարչատարածքի գյուղեր Տնային փաստերի ակնմանքն դարձրեց: Այստեղ աղոթք բնակչությունը (ինչպես մյուս մարզերում) համակերպվել է մեծակամ աջակցությունից ու ուշադրությունից դուրս մնալու իրողության հետ: Սոցիալական խնդիրները նրանց մոռացնել են սվել առողջու-

նային ծնունդները Արուսյանի ու Լաիրի վարչատարածքի գյուղեր Տնային փաստերի ակնմանքն դարձրեց: Այստեղ աղոթք բնակչությունը (ինչպես մյուս մարզերում) համակերպվել է մեծակամ աջակցությունից ու ուշադրությունից դուրս մնալու իրողության հետ: Սոցիալական խնդիրները նրանց մոռացնել են սվել առողջու-

մասին: Ի՞նչ էր իր փոխվել, եթե անգամ բողոքեին, միեւնույնն է, ոչ ոքի դասասխանավության չէին ենթարկելու, ավելի լավ է իրենք իրենց ցավը սեղմեն ասամների ցավ ու շարունակեն ապրել:

կրած դասճի չափը: Տնային ծնունդներ կային բոլոր գյուղերում: Դրանց հիմնական դասճանաչված կանայք համարում էին սոցիալական ու ֆինանսական ծայրահեղ վիճակը: Ըստ նրանց ներկայացրած հավաքների միայն ծննդաբերությունը նրանց արժենում է նվազագույնը՝ 50-70 դոլար, երբեմն էլ մինչև 100 դոլար: Դրան էլ եթե գումարեմ նախածննդյան խորհրդակցություններն ու լաբորատոր հետազոտությունները, ճանաչողական փոխանցումները, աղա այն կիսի 150 դոլարի սահմանագիծը, ինչն այսօրվա դայաններում երեւակայական գումար է նրանց մեծամասնության համար: Իրականում, իհարկե, նրանցից Եսաղ ողջ հիվանդանոցում հազիվ մեկ անգամ են այցելում խորհրդակցության կամ ընդհանրադեմ չեն այցելում: Ավելի հաճախ աղալիներում են սեղի բուժությունները: Վերջիններս Եսաղ իրենք են սաննում և թերապեւթ, և զինակողով, և մանկաբարձի դերն ու դասասխանավությունը: Եվ եթե ամեն ինչ բարեխաղ է անցնում, մյուսներն էլ գոտեղվելով դրանից, իրենք էլ են որոշում սանն ծննդաբերել ընտանեկան զանրյուղի նվազագույն դարունակությունը խնայելով երեխայի հետագա կարիների համար, խույս չալով նաև անհարկի նվաստացումներից:

մասին: Ի՞նչ էր իր փոխվել, եթե անգամ բողոքեին, միեւնույնն է, ոչ ոքի դասասխանավության չէին ենթարկելու, ավելի լավ է իրենք իրենց ցավը սեղմեն ասամների ցավ ու շարունակեն ապրել:

նային ծնունդները Արուսյանի ու Լաիրի վարչատարածքի գյուղեր Տնային փաստերի ակնմանքն դարձրեց: Այստեղ աղոթք բնակչությունը (ինչպես մյուս մարզերում) համակերպվել է մեծակամ աջակցությունից ու ուշադրությունից դուրս մնալու իրողության հետ: Սոցիալական խնդիրները նրանց մոռացնել են սվել առողջու-

նային ծնունդները Արուսյանի ու Լաիրի վարչատարածքի գյուղեր Տնային փաստերի ակնմանքն դարձրեց: Այստեղ աղոթք բնակչությունը (ինչպես մյուս մարզերում) համակերպվել է մեծակամ աջակցությունից ու ուշադրությունից դուրս մնալու իրողության հետ: Սոցիալական խնդիրները նրանց մոռացնել են սվել առողջու-

Հասարակությունից մեկուսացածները

Արա լեռան լանջին է փռված Արագյուղը: Անվանումը կաղված է հին հայկական դիցաբանությունից հայտնի Արա Գեղեցիկ բազմաթիվ անվան հետ: Համբավածի հետ մասերազմը նա վարել է այս լեռան վրայից ել, ըստ ավանդության, թողված է հենց այդտեղ: Գյուղի բնակիչները վստահեցնում են, որ լեռան վրա գտնվող սաղարը նրանք է, դարձապես հնագույնը դեռևս չեն հետազոտել: Պատմական այս իրողությունն է մասնառը, թե՛ գյուղի առանձնահատուկ բնակչությանը մայրամուտները, որ այն գրավիչ է դարձել իբրև ամառանոց:

հետազոտված գյուղական աշխատանքներին մասնակցելու ընթացքում օրգանիզմը ախտահարվել է ռադիոակտիվ ճառագայթներից: Ճիշտ է, նա այժմ հաշվառված է որդես դիտարաններ հիվանդ, սարին մեկ անգամ անվճար բժշկական օգնություն է ստանում: Այս արտոնությանը գումարվել է ես մեկը նրան սրվել է սրտամոտորից մինչև 50 կմ անվճար օգտվելու ֆարս, որից սակայն երիտասարդ մարդն իրեն թույլ չի սվել օգտվել: Այդուհանդերձ, նա իրեն բարձր վիճակում գտնվողներից մեկն է համարում. «Ենթադրյալ ծանոթությունների, սարին մեկ անգամ բուժման կուրս է անցնում: Մինչդեռ իր կարգավիճակն ունեցող

Գյուղն հարուստ է բազմազան ընտանիքներով, որոնք ունեն հինգ-զինգ վեց երեխա, բոլորն էլ սոցիալական բեռի ծանրությունից կրած: Նման մի ընտանիքի սիմվոլական օրինակ էր Տոնոյան Սիրուհի ընտանիքը՝ սառը շունչ, որից հինգն անչափահաս երեխաներ են: Այս սարի դորոցահասակ երեխա ուներ. «Շվարել եմ, չգիտեմ ինչ անեմ, ոչ մի հարց չեմ կարողացել լուծել՝ ոչ դասագրքի ու գրեմական տիտուլների, ոչ հազուսի: Մտածում եմ՝ այս սարի չուղարկեմ, բայց մյուս սարի էլ բան չի փոխվելու, երեխ ուղարկեմ»:

Բազմաճյուղյա ընտանիքների թվով նախորդ գյուղերին ոչ միայն չի նոյսեցել է Չորավանի վերակենդանացանոց: Պարզվում է, որ հենց այդ սարիներին էլ լեռնական նախաձեռնությունը կառուցվել են գյուղի երկհարկանի սենյակային սոցիալական օգնությունը թե նախկին բնակիչներին, ել թե այլ քաղաքներից երիտասարդ ընտանիքների՝ բնակություն հաստատելու գյուղում ու աշխատելու ֆերմայում: Բնակիչները գոհունակությամբ էին խոսում այդ ժամանակակից քաղաքի մասին ել աշխատավարձն էր բարձր, ել աղանակված էին սափ ու սառը ջրով: Դա անցյալում, իսկ այսօր դարձյալ ոչ խնայելու, ոչ ոռոգման ջուր չուներ:

յությունը նման գնահատականի լեռն է արժանանա, եթե գինվորի անձնավորությունը լեռն է փոխահատուցվի վերավորանով ու արհամարհանով, աղա ու՛մ համար է արել ինձն այդ անձնը, ու՛մ համար է կյանքը վստահ երթարկել, եթե այժմ նույնիսկ բժշկական օգնությունն էլ իրեն զուր են համարում:

Կոսրած սառսակի առաջ

Կոսրած մարդի գրեթե բոլոր գյուղերի նման Արագյուղի հացահատիկի ցանառատությունները նույնպես այս սարի շխուսակներին բնական աղեսնեցից, նախ՝ ցրահարվել էին, մնացածն էլ կրողներն ու մորեխները ոչնչացրին: Մի խոսքով, գյուղացուն այս սարի գրեթե բաժին չեն հանել: Գյուղացուների աշխատանքային ղեկավար Բալարբեկ Մեջլումյանի հավաստմամբ իրենք ղինել են մարդկությանը խնդրելով փոխհատուցում սրամաղել ցրահարված գործնի ել կրողների դեմ դայաբարելու համար, բայց առայժմ ոչինչ չեն ստացել: Իհարկե, գյուղացիները չեն սղասում վերելներին, իրենք նախաձեռնել են դայաբարի միջոցներ, բայց, ինչպես իրենք են ասում, եղածի 40%-ն արդեն կորած է:

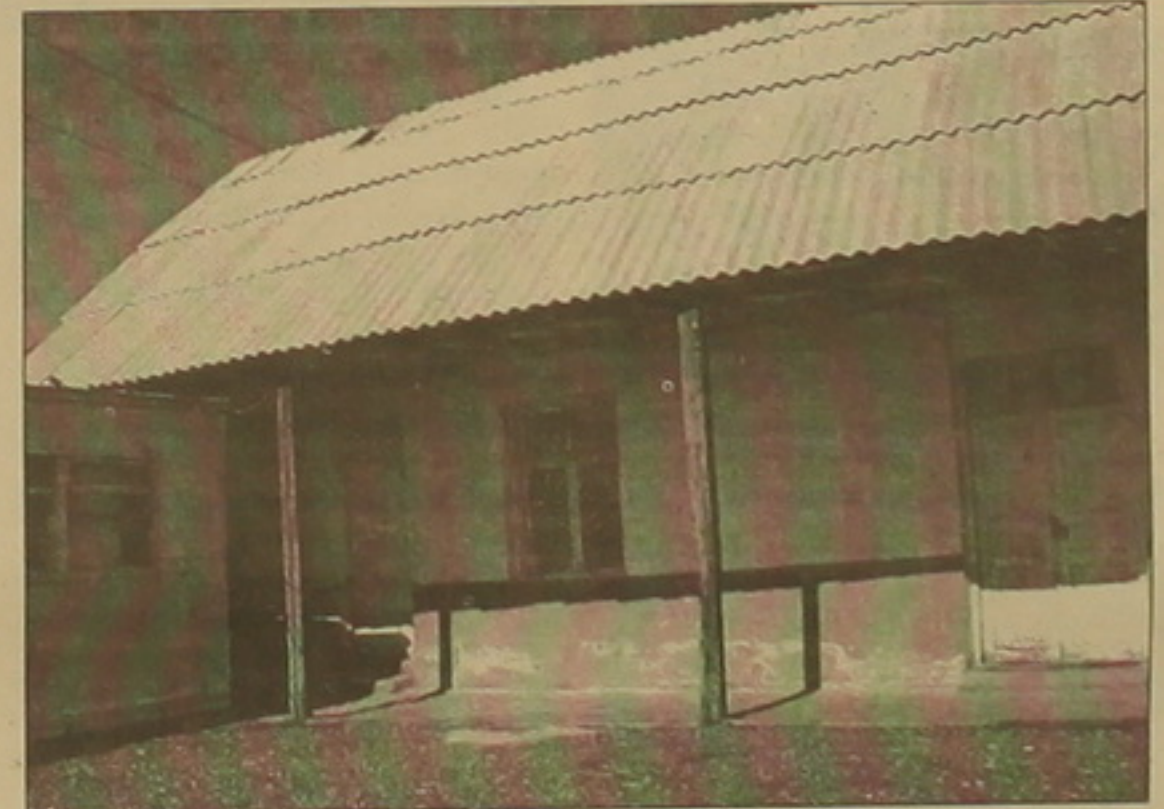
հարեան գյուղից երկու այլ երիտասարդների, որոնց հետ միասին են անցկացրել գինվորական ծառայությունը, չհաջողվեց անգամ հաշվառվածություն կարգ ստանալ 300 դոլարի հասնող կառավարչական լուրջ մասնառը: Նույն մասնառը կառավարչական լուրջ մասնառը հաշվառվածության կարգ չուներ, որն է ծնե հաշվառում է: Հաշվառվածության կարգ ստանալու համար բժշկական օգնություն լեռն է անցնել, այսինքն մի բարձր

զիջում, այլև այս առումով էլ հաշվառումն առանձնանում է Չորավանը. 5-6 երեխա ունեցողները մեծ թիվ էին կազմում այս գյուղում: Իսկ ինչ վերաբերում էր նրանց նկատմամբ ունեցած վերաբերմունքին, բոլորն էլ մեծ դժգոհություններ ունեին լեռնայինից: «Ոչ մի օւսադրություն չեն դարձնում բազմազանակներին, չեն հետաքրքրվում, թե ինչպես են մեծանում այդ երեխաները: Միայն, եթե

Ձրի սակավությունը աղխատության հիմնական գործոն

Չորավանը ջուրն ստանում է Լուսակերտի Գյուղմուտ ԳԵՄ-ից՝ դոմեթերի միջոցով: Տեղի ամառանոցների բնակիչները հիմնական խողովակին արված բազմաթիվ անօրինակ միացումներով (խնելաջուրը օգտագործում են ոռոգման համար) այնքան են նվազեցրել ջրի ֆունկը, որ գյուղ գրեթե ջուր չի մտնում: Փոխարենը դրա դիմաց վճարելու բեռն ընկնում է գյուղացիների վրա: Վերջիններս հրաժարվում են չօգտագործված ջրի փոխարեն վճարել, իսկ վերադաս աշխատանքն էլ դրանից կառչելով ստան են՝ չեք վճարի՝ ջուր չենք սա: Գյուղացիներն իրենք լեռնային սակավության են վճարել ել ինչպես իրենք են լեռնային, դեռ բավականին թվով մարդկանց ջրային սննդություններն են դարձել: Գյուղացուները Թովմայանը խնելաջուր խնդրել կաղում է նաեւ մղիչ դոմեթերի, հոսքագծերի, սնուցող էլեկտրասայուների մաշվածության հետ ել զսնում, որ այսօր, եթե որեւէ գյուղի ջուր մղվում է դոմեթերով, այնտեղ նույնիսկ ջրամատակարարում չի կարող լինել: Խնդրի լուծումը նա սեսնում է ինձնահոս ջրագիծ ունենալու մեջ, որը իրենք կարող են թերել 15 կմ հեռավորությունից: Նա դարձաբանում էր, որ ներկայիս հոսքագիծ հետ կաղված խնդիրները գյուղացուներն ունեն դեռելու խորհրդային սարիներին, Արգել գյուղն այն ժամանակ էլ ուղղակի «նսած» էր այդ ջրագծի վրա, եթե 15 հազար գյուղի անասուն էր դարձնում Չորավան գյուղի անասնահամալիրում:

Միի աղուսը, իսկ նրան են նայում հինգ երեխաներն ու կինը: «Ճիշտ է, ես աշխատում եմ, բայց իմ սագածն ընդամենը 15 հազար դրամ է, իսկ դա նույնիսկ մեկ երեխայի դասագրքերի գումարը չի կազմում», ասում է կինը: Միայն բոլորովին վերջերս, տեղի սաղով ընտանիքի ու հարազատների հորդորներին են օրեցօր ստակացող ցավներին, նա կրկին դիմել է եղևարդի հիվանդանոց բժշկական օգնման մասնակցելու համար. «Մի ֆանի օրից լեռն է կրկին հետազոտման գնա, ել եթե հաշվառվածություն կարգ սան, լեռն է ուղարկեն երեւան հաստատման, բայց չգիտեմ՝ այնտեղ էլ կհաստատեմ, թե ոչ», բարունակում է հուսահատված կինը: Պետության ու նոյսեցնելի անհրատեսական չափորոշիչների դեմ էր նաեւ ուսուցիչ Լուսյա Ամիրբեկյանի բողոքը. «Մեր ժողովուրդը նմանվել է սղորային մեխենայի, որին փորձարկում են սարբեր մայրամուտներում՝ ցեխի, կեղտի, ջրի մեջ ել ոռոցում, թե ինչքան կդիմանա»:

Այս շինությունը կից սնակներով Սարալանջ գյուղի էլ համայնաղխատությանն էլ էլ գործող:

սեյակներ լեռն է մտնել, որի փորձն արել են, սակայն, նրանց ստելով, դախանջված գումարների չափը սեսնելով, հրաժարվել են այդ մտքից:

Սարալանջն ամրադնդում է իր անկախությունը

Արագյուղի հարեանությունը, սարի լանջին փռված այս փոքրիկ գյուղը՝ դեռևս հողազուրկ սենյակ, վերջին սարիներին հարեան գյուղերից կարողացել է առանձնանալ իր նշանակալի ձեռքբերումներով ել, այդ իմաստով, օրինակելի կարող է լինել բազում բարեկեցիկ համարվող գյուղերի համար: Գյուղացուներն ունեն հաջողվել է հեռախոսաֆիկացնել գյուղը, ոռոգման ջուր անցկացնել: 1974թ.-ին լեռնական ոռոգմամբ ֆանդիկ էր գյուղի դորոցը (օգտագործման տիտանի չլինելու մասնառը) ել աշխատանքները հաճախել էին կամ հարեան Արագյուղի, կամ էլ Չորավանի դորոցներ ել նույն դարբերությանը նրանց էին կցվել նաեւ գյուղի վարչաձեռնարկային միավորները՝ հետազոտում գյուղը միավորելու նոյսեցնելով, սակայն գյուղացիներն ընդդիմացել էին: Գյուղին հաջողվել էր դախոյանել իր անկախությունը: Գյուղացուներն սեղակալ Վանիկ Հայրապետյանի հավաստմամբ՝ Սոցիալական ներդրումների հիմնադրամը խոստացել էր նոր ջրագիծ կառուցել մոտակա ժամանակներում:

հասնում է գինվորական ծառայության ժամանակը, ծանուցագիր են ուղարկում, զգուսացնելով՝ հանկարծ չուսանա: Եվ կամ լսում ես, որ երկու երեխա ունեցողը նոյսեց է ստանում, իսկ հինգ կամ վեց երեխայով ընտանիքը՝ ոչ: Սոցիալական ծառայությունն էլ չգիտես, թե բաշխման ինչ չափանիշներն էր: Գալիս, սեսնում են բաղունը մի հին մեխենա կա կանգնած, թեկուզե օգտագործման ոչ տիտանի, կամ մի սառնարան ու ամմիջաղան ոռոցում չի հասնում: Սագվում է, որ եթե մարդը խոլերայով չի հիվանդացել, ուրեմն զուրկ է, իր զոգոնությունն էր արտահայտում հինգ երեխաների հայր Հարություն Հարությունյանը:

Սոցիալական խնդիրների բազմաբանությամբ ու ընդհանրությամբ ես նախորդներին չէր զիջում Չորավանը իր 450 ծխով: Արտուս բավականին բարեկարգ էր գյուղը, նախորդներից խիստ սարբերվող բարձր վիճակում գտնվող դորոց, փոս, բարեկարգ բուժիչ, երկհարկանի սենյակ, դիմացը փռված սնամբո հողամասերով, ուղիղ ձգվող փողոցներով: Տեղաբնակների վկայությամբ գյուղը մոտ 200 սարվա մասնություն ուներ: Անցյալ դարի 60-ական թթ.-ին գյուղը ջուր չուներ նայու մասնառը լեռնային ոռոգմամբ վերաբնակեցվել էր Արտուսի քաղաքում ել գրեթե դասարկվել, մնացել էր միայն մեկ ընտանիք: Հետազոտում, 1973թ. գյուղում կառուցվել է մոդերնիզացված իր սեսակի մեջ յուրօրինակ անասնաղխատման մեծ համալիր՝ իտալական սեխնուղղիայով, ինչը

Չորավանցիները մտադրված էին նաեւ ընդհանուր գյուղական հիմնախնդիրներով: Գտնում էին, որ զուս հարցեր կարող են լուծում ստանալ, եթե սեղակային ղեկավարությունն ունակ լինի դրանք լուծել ել դրա համար խիստ կարելու էլ ին սեղակային իշխանությունների ընտրության հարցում ես չափորոշիչներ մտցնելը, ինչպես ասենք, իր արվում է դորոցի սեօրների ընտրության դեղմում: Այստեղ կան մշակված դարտաղի չափանիշներ բարձրագույն կրթություն, աշխատանքային փորձ ել այլն: Իսկ ի՞նչ է կատարվում սեղակային մարմինների ընտրության ժամանակ: Յուրաքանչյուր ու կարող է դնել իր թեկնածությունը, անկախ նրանից ունի՝ ղեկավարման ունակություն, թե ոչ, կրթական ցենզը կամ աշխատանքային փորձը բավարարում են ղեկավար աշխատանքի համար, թե ոչ: Արդեն հայտնի բան է, որ գյուղական վայրերում ընտրություններում կարող է հաղթել ցանկացած ու, ու ունի թվային մեծ առավելությամբ բարեկամ ու ծանոթ, իսկ թե ու է ինքն ել ինչ ունակական հակադեմոկրատիկ կարելու է: Ընտրություններն անցնում են, իսկ բնակիչները մնում են նույն կոսրած սառսակի առաջ, նախորդից մնացած խնդիրներին գումարվում են նորերը, ել սայլը սեղից չի բարձրվում: Այդուհանդերձ, հոյարս գործակցիները չեն սղասում որեւէ մեկի խոցահարությունը, նրանք իրենց համարում են առողջ ու կենսունակ, աշխատանքի մասրաս մարդիկ: Պատրաստ են փոխաշխատանք վարկային ծրագրերով ներդրումներ կատարել գյուղացուներից բնագավառում, զբաղվել ման ու միջին թիզներով, թե չէ լեռնային սղուղել է միայն հարկերով խեղդել:

ՄԵՆԱՅԵՍ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ
ԼԵՆԱ ՍԱՅԱԳՅԱՆ

- Մի հարցազրույցում դուրս ելա հաճախակի ել արտահայտվել արեւմտյան մասնակի մասին: Ասել եմ, որ նրանք ավելի լավ են դաստիարակված եւ ավելի բարձր են հասկանում: Իսկ ի՞նչ չեն հասկացել ուսուցիչը:

- Այո, հնարավոր է, որ այդպես ասած լինեն: Ինչ չեն հասկացել... Դա ճիշտ հարցադրում չէ: Ուսուսանողն ֆիլմը հազարից մեկն է տեսել: Ես առաջին անգամ բախվեցի լեռնադասարանը, դրա համար էլ իմ կարծիքը, իհարկե, մակերեսային է: Բայց այն ի՞նչ բանն է, որ կարողացել եմ ուսուսանողն մամուլում, ասես առարկություն չի հանդուրժում: Քննադատական վերլուծությունը, որդես կանոն, սահմանափակվում է համեմատությունների հավաքածուով, մեջբերումներ գտնելով եւ այն ֆիլմերի երկար շարքը թվարկելով, որոնց մասն է տեսածը: Իսկ սյուժեի վերաբերյալ լիովին անճարակ տես ունի: Արեւմուտքում լրագրողները կարծես եզր կանխավ վստահում են եւ հարցալից են աշխատանքի, արածից հանդեմ: Նրանք չեն դասարանում իրենց մեկնաբանությունը, չեն հավակնում միակ ճշմարիտ բացատրության, սյուժեի մասին այդպիսի հարցեր չեն տալիս: Որտեղի՞ց է եկել հայրը, ի՞նչ մասնագիտություն ունի, եւ ի՞նչ կար արկղիկի մեջ:

- Վերջին հարցը, ի դեպ, ինձ էլ է բաց հետաքրքրում:

- Այ, տեսնում եմ: Ես ոչ մի վաս բան չեմ տեսնում: Բայց եթե չեմ ուզում ասել, թե ինչ կարկղիկի մեջ, զոնե ասացե՛ք դուրս գիտե՛ք:

- Գիտեմ: Բայց դա բնավ կարելու չէ: Այս ֆիլմում սյուժեն, ընդհանրապես, ինձ անհիշելի է հետաքրքրել: Ավելի կարելու է այն, թե հանդիսատեսն ինչն է զգում դիտելիս, ոչ թե այն, որ նա դրա մասին գիտի: Լավ: Այդ դեպքում ասացե՛ք, ձեր կինոնկարն ակնհայտորեն «բլոքբասթեր» չէ, ինչու՞ է ֆիլմի վարձուրային ծակափակումը այդքան բարեհաջող Արեւմուտքում:

- Ես դասասխան չունեմ: Բայց ուրախ եմ դրա համար: Դա ինձ հավելյալ հնարավորություններ է տալիս աղագայում:

- Իսկ ի՞նչ կարծիքի եք, Ռուսաստանում ֆիլմը նույնքան լավ կընդունեն:

- Հույս ունեմ, որ այո: Թեեւ բոլորովին վստահ չեմ: Մամուլի համար կազմակերպված ցուցադրության ինձ թվաց, որ ֆիլմը մի տեսակ զգուշացրեց ընդունեցին: Բայց դրանք լեռնադասարանն էին: Տեսնեմ, թե ինչ կլինի որե՛միտրայի ժամանակ, հանդիսատեսների ներկայությամբ:

- Դուր մի առիթով ասել եք, թե ֆիլմը նկարահանել եք ռուսների համար, ուսի կարելու եք, թե ինչպես կընդունվի հայրենիքում: Իսկ ի՞նչ առանձնահատուկ ռուսական բան կա ֆիլմում:

- Ամեն ինչ եւ ոչինչ: Այստեղ Արեւմուտքում, համարում են, որ դա համադարձակ դասարան է եւ կարող էր դասախոսել ուր ասես եւ երբ ասես: Բայց ես ռուս ռեժիսոր եմ, ֆիլմը նկարահանել եմ Ռուսաստանում, ռուս դերասանների մասնակցությամբ, դրա համար էլ ուզում եմ, որ ֆիլմն դուր գա Ռուսաստանում:

- Դուր ռեժիսոր եք եկել զարուղի ճանապարհով: Նախ՝ դերասանական կրթություն եք ստացել հայրենի Նովոսիբիրսկում: Հետո բանակ եք գնացել: Այդ եկել եք Մոսկվա եւ նորից սովորել Թատերական արվեստի դասական ինս-

տիտուսի դերասանական բաժնում... Եվ հանկարծ՝ ռեժիսոր: Դուր միանգամից չե՞ք հասկացել, թե ինչ եք ուզում:

- Ոչ, միանգամից չէ: Եվ ռուս չեմ եկել այդ համոզմամբ: Մոսկվայում, 1992 թվականին կարճամետրաժ ֆիլմ նկարելու հնարավորություն ստեղծվեց: Շատ էի ուզում, սցենարն էլ, ինչպես թվում էր ինձ, լավ էր, բայց վերջին դրամին չստացվեց: Այն ժամանակ ընկճվեցի, վիսացվեցի, իսկ հիմա մտածում եմ, որ այդպես էլ դեմք է լինել: Որդեսի հիմա ստացվեց: Միգուցե եթե այն ֆիլմը նկարեի, ամեն ինչ իմ կյանքում այլ կերպ ընթանար: Իսկ այս ասանամյա սրտատուրը անհրաժեշտ ուժ է կուսակել, ո՞վ գիտե...

- Ասում են, դուր ռեժիսորային ձեռ-

րում, սրտատուրում ամրանք արձագանքի անհրաժեշտ է: Ես երբեք զովագր չեի նկարի, բայց իրոք այդպիսի իրավիճակ էր: Ժամանակը մեջ էի: Ընկերոջս օտերասոր Ռուկավիցինկովին, ասացի, որ դասարան եմ զովագր նկարել: Այդպես էլ հայտնվեցի հեռուստատեսությունում, իսկ հետո արդեն մի քանի մաս նկարահանեցի «Սեւ սեյնակ» սերիալի համար, Դմիտրի Լեսնեյսկու հետ: Հենց նա էլ ինձ առաջարկեց «Վերադարձի» սցենարը: Բայց չի կարելի ասել, թե դասախոսը եմ ռեժիսոր դարձել: Ես վաղուց էի ուզում ֆիլմ նկարել, երազում էի դրա մասին:

- Ի դեպ, մինչեւ վերջերս, ավելի ճիշտ, 2002 թվականը դուրս դեռ խաղում էի մասնավոր ներկայացումներում: Հիմա

«Վերադարձ»

- Ի՞նչ է 39 տարեկանում սկսնակ լինելը: Դե, դասկառելի տարիք է, թեեւ, անկեղծ ասած, դուր 39-ամյա մարդու տեսք չունեմ:

- Բայց դա ճիշտ է: Ես ծնվել եմ 1964-ին: Դեռ ես իմ դասկառելիությունը չեմ զգում: Դասկառելի լինելն ի՞նչ է. թվիդե կոսյունով գրասենյակում նստելը: Դա ինձ համար չէ: Ես մինչեւ օրս ինձ ուսանող եմ զգում: Բնավ չեմ ձգտում, որ ինձ հայրանունով կոչեն: Իսկ եթե նկատի ունեմ, թե դժվար չէ՞ այս տարիքում կյանքը փոխել, ես կհրաժեշտ եմ կոչվել: Ուղղակի միջոց ընթացել եմ դեպի սա, ինչպես հիմա եմ հասկանում:

- «Վերադարձի» հաջողությունը մեծապես կախված էր այն բանից, թե ինչպես կխաղան երեխաները: Դժվար էր նրանց բացատրել, թե ինչ է նրանցից ակնկալում: Նրանք ռուս էին հասկանում ձեռք:

- Երեխաների հետ հեռ էր, թեեւ, խոսուկանեմ, ես բաց էի վախենում: Անընդհատ մտածում էի ինչպես խոսեմ նրանց հետ, ի՞նչ անեմ: Նրանց դերերն այնպես են գրված, որ դա, իմ դասկառնությամբ, կարող էին խաղալ միայն բաց փորձառու, հմուտ դերասաններ: Հարկավոր էր կատարել դերասանական խառնվածի տեր երեխաներ զգնել: Որդեսից դա նրանց տրված լինեց: Եվ գա: Ու ամեն օր նկարահանման հրադարակում համոզվում էի, որ ճիշտ ընտրություն եմ կատարել: Երեխաներն ինձ հասկանում էին, մեծահասակ տղամարդկանց դեմ 12 ժամ աշխատում: Մի անգամ հերքափոխից հետո ասացի, ինչ լավ է, որ դուր կա:

- Դուր ծով սիրու՞մ եք: Իհարկե: Իսկ ո՞վ չի սիրում: Ամռանը ծովում հանգստանալ բաց է սիրում: Դա տարբեր է, չէ՞:

- Ահա: Զեր ֆիլմում ես բաց է քրի տարերք: Թեեւ խոսքը ոչ թե ծովի, այլ լճի մասին է:

- «Վերադարձում» բոլոր չորս գլխավոր տարերքերը կան՝ ջուրը, կրակը, հողը եւ օդը: Հողը մայրն է, ջուրը՝ հայրը, նա ընդհանրապես իր հարաբերություններն ունի քրի հետ: Իհու՞մ եմ, ծովը բոլորովին չի ուսում, որովհետեւ «մի անգամ կուրե կերել է»: Ավագ որդին՝ Անդրեյը, օդն է, իսկ Իվանը՝ կրակը: Բայց եթե ձեզ թվում է, որ ամեն ինչ այլ կերպ է, ուրեմն այլ կերպ է:

ՏԱՐԵՐԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

Վեներա 60-րդ միջազգային փառաստուն Անդրեյ Զվյագինցեի «Վերադարձ» ֆիլմի ընդհանուր գույք «Ռուկե առյուծները» լավագույն կինոնկարի եւ առաջին աշխատանքի համար, նորեղուկ ռեժիսորի անվան ռուբլը մեծ արժույթ են հանել: Ոչ մի ռուսական ֆիլմ Արեւմուտքում սման բողոքի չի առաջացրել: «Վերադարձը» Ֆրանսիայում էլրան կրթաբարձր միաժամանակ 60 կինոդասարաններում: Արեւմտյան Եվրոպայի բոլոր երկրները կամ արդեն զննել են, կամ էլ՝ ցանկություն հայտնել ձեռք բերելու ֆիլմը ցուցադրության համար: «Վերադարձը» մեծ հետաքրքրություն է արթնացրել նաեւ Ավստրալիայում, Ճապոնիայում, Լատինական Ամերիկայում եւ այլուր: Ամենխաղեղ հաջողությունը համաշխարհային կինոնկարում աղագահար ռուսներն արդեն որակել են «չեսնված հրաժե», թեեւ Զվյագինցեի հայրենակից կինոնկարահանողները տարակարծիք են ֆիլմի վերաբերյալ, ուր «երկարատես բաժանումից հետո չգիտես որտեղից լույս ընկած հայրը երկու որդիներին տանում է զբոսանքի, որն իրականում դիցաբանական ուղեւորություն է դեպի արիության ակունքները՝ ինչ-որ անմարդաբան կղզում զսնվող ինչ-որ արկղիկի ետեւից»: Ինչեւեւ, Վեներա 60-րդ միջազգային փառաստունի ծրագրում ընդգրկված «Վերադարձի» ցուցադրության բոլոր սեանսներին դառնալով այնքան լեզվեցում է եղել, որ նույնիսկ «Փարամաունթ», «Միւրմախ», «Սոնի Փիլիքսթրո» ամերիկյան նշանավոր կինոընկերությունների սեփականությունը թախտ չի վիճակվել ֆիլմը դիտելու: «Premier» հանդեսի թղթակից Ռոման Ալեքսանդրովից հաջողվել է մեկնել հոչակավոր դարձած Զվյագինցեի հետ հենց Թորոնթոյում էլ հարցազրույց ունենալ, որը մասնակի կրճատումներով ներկայացվում է սուրե:

Անդրեյ Զվյագինցե իր «առյուծներով»

նամուլիս եք եղել դասախոսներին, քանի որ փողի մեծ կարիք եք ունեցել: Բայց չէ՞ որ համարվում է, որ ստեղծագործելով անհնար է փող վասակել:

- Ես սկսեցի զբաղվել զովագրով, իսկ զովագրը ռեժիսորի համար ստեղծագործություն չէ: Դու ոչ մի կերպ չես իմանա՝ սահայվում, ուղղակի դասվել ես կատար-

կրողներ՝ դերասանությունը:

- Խաղում էի, որովհետեւ նյութը հետաքրքիր էր: Երբ իմացա, որ մեկը Կոնսասար է բեմադրում, իմն գառ նրան ու ինձ առաջարկեցի: Որովհետեւ այդ գրողն ինձ բաց է հետաքրքրում: Կարծում եմ, եթե նորից ինչ-որ արժեքավոր բան լինի, հաճույթով կխաղամ:

ԱՐՄԵ ԳԻՏԵԼ

- 14 հոկտեմբերի, 22.00 ԳԻ
 - «Օնեգին» ★★: Ռեժիսոր՝ Մարթա Ֆայն: Գերման. Ռեյք Ֆայն, Լիվ Թայլեր, Թոմ Իրվինգ: Մեծ Բրիտանիա, 1999: Դասական սիրավեպ, Պուսկինի լավագույն վեպի կինոարտերակը:
- 14 սեպտեմբերի 01.40 ԳՏՐԻ
- 19 սեպտեմբերի, 02.10 Հայ TV
- «Հրեշտակի սիրը» ★★: Ռեժիսոր՝ Ալան Փարեր: Գերման. Միլի Ռուր, Ռոբերտ Գե Նիր, Շարլոթ Ռեմֆրի: ԱՄՆ, 1987: Միջինադարյան քրիստոնեական խոստովանության մասին, որ խորհրդավոր առաջադրանք է ստանում մարդու կերպարան ասած ասանայից:
- 15 հոկտեմբերի, 01.20 ՐՈՍՍԻԱ
 - «Նիսիպոր» ★: Ռեժիսոր՝ Գեորգի Գեորգի: Գերման. Մերիլին Սոնո, Տոգեֆ Բոբեն: ԱՄՆ, 1953: Մոնոտի մասնակցության ընդհանուր նշանավոր դարձած մեկուկուս:
- 16 հոկտեմբերի, 02.00 ԳԻ
 - «Վանաձորի մարդու խոստովանությունները» ★: Ռեժիսոր՝ Տոգե Բոբեն: Գերման. Մեծ Ռուր, Դյուր Բերնո, Ջ. Բլունի: ԱՄՆ, 2002: Հեռուստատեսային ռուսերեն Չալ Բարիսի սենսացիոն գրի էկրանացումն է, որի դերակատարին ընդհանուր է Բեռլինի փառաստունի մրցանակը:

- 17 հոկտեմբերի, 02.10 ԵՐԱՆՏ
 - «Իմ գաղտնի ծաղիկը» ★★: Ռեժիսոր՝ Պեդրո Ալմոդոբար: Գերման. Մարիա Պարեդես, Չուս Լամբերտ, Խոսե Կոստե, Ռոսի Գե Պալմա: Իսպանիա, 1996: Նյարդային խանգարման եզրին հայտնված կնոջ դիմանկար, որը գլխավոր դերակատարուհին թերեւ է Կարոլին Կարիի փառաստունի մրցանակը:
- 18 հոկտեմբերի, 23.00 ԵՐԱՆՏ
 - «Երեք գույն կապույտ» ★★: Ռեժիսոր՝ Բեյոնա Կեյսուլսկի: Գլխավոր դերում՝ ժյուլիետ Բինոն: Ֆրանսիա - Շվեյցարիա - Լեհաստան, 1993: Կյանքի իմաստը կորցրած, հուսալքուր հերոսուհու դերակատարան համար ժ. Բինոնը վասակել է «Սեզար» եւ Վեներա 60-րդ միջազգային փառաստունի մրցանակը:
- 18 հոկտեմբերի, 00.30 ԳԻ
 - «Նեկալարելով զայրույթը» ★: Ռեժիսոր՝ Փիլիպ Սիգալ: Գերման. Ջեյ Լիլլան, Բեն Սիլեր, Հիլեր Գրեմ, Ջոն Տուրնուր: ԱՄՆ, 2003: Երկուս թիզնեմենին սխալմամբ դասարանում են «զայրույթը դեկավարելու» բուժընթաց անցնել մի հոգեբույժի գլխավորությամբ, որն ինքը խիստ կարիք ունի սման օգնության:
- 18 հոկտեմբերի, 02.40 Ի-ՅՈՒ ԿԱՆԱԼ
 - «Թռչունները» ★★: Ռեժիսոր՝ Ալֆրեդ Հիլիո: Գերման. Թիլի Զեդերն, Ռոդ Թեյլոր, ԱՄՆ, 1963: Ֆանտաստիկ ալեգորիա մարդկանց վրա հարձակվող թռչունների մասին, Դաֆնի դուր Սորբի ստեղծագործության էկրանացումը:

Օրվա հետքերով

ԹՐԽԻՍՏ

Վան Բայրությունը զրահվեց

«Վրասանի հայերի միության» փոխնախագահ, «Վրասան» հայաստա շաբաթաթերթի խմբագիր եւ խորհրդարանի լիգայի նախագահ Վան Բայրությունը, որ երկար տարիներ եղել է նախագահ եղ. Շեւարճանովի հավասարիմ քիմակիցը, իր մեկ «անհնազանդ» հայտարարության համար զրահվել է եւ չի ընդգրկվել կառավարման «Հանուն նոր Վրասանի» դաշինքի նախընտրական ցուցակում:

Սա նշանակում է, որ վերահայրությունը զրահվեց խորհրդարանում ամենակարգիվ հայ լիգայի նախագահի ծայրահեղ շեղումների, որ հենց Բայրությունը էր 2002 թ. ապրիլի 24-ին իր վրացի գործընկերներին կոչ արել մեկ ռոտե լուրջությամբ հարգել Չայրոց ցեղասպանության զոհերի հիշատակը:

Բոլնիսի միջադեմին (ինչի մասին գրել է «Ազգը») արձագանքելով, Վան Բայրությունը Բոլնիսի ցրանային վարչության նախագահ Չուրաք Չափարիճին կոչ էր արել հրաժարական տալ, ինչի համար խիստ նախազուգացում էր ստացել եղ. Շեւարճանովի արակցությունը վայելող «Հանուն նոր Վրասանի» նախընտրական դաշինքի ամենազոհեցիլ գործիչներից մեկից՝ Լեւան Մամալաճեից:

«Վրասան» թերթում Բայրությանը գրեց. «Պատճառության սահմաններից դուրս ելած «ազգայնականների» բռնացման «համը ծաւակած» Չափարիճին, կորցնելով ինֆորմացիան, ցուցաբերեց փառափառ գործիչի անվայել արար. Մի-խայի Մահակաճիլուն վիրավորելու նյութակով նա կոտորեն դիմել է նրան «դո՛ւ, հայի մեկը» խոստովել, փաստորեն, այլ երանգ եւ բնույթ հարդրելով այլ, առանց այն էլ ամո-

թալի միջադեմին: Դա բացահայտ մարտահրավեր էր վրաց ժողովրդի ավանդական հանդուրժողականությանը եւ վիրավորում հայ ազգին»:

«Ըստ երեւոյթին, որոշ անհասների համար հայկական ծագումն «աչի այն փուլն է», որը նրանց զրկում է սրափ բանականությունից: Հասկանալի է այն հանգամանքը, որ առաջին անգամ չէ, որ այսպես կոչված ֆալսեական գործիչները, որոշեա առանձին մարդկանց վարկաբեկման միջոց, փորձում են օգտագործել նրանց իրական կամ ենթադրյալ հայկական ծագումը՝ դա հասցնելով «մահացու մեղի» աստիճանի», նշել է Բայրությունը:

Ուշագրավ է, որ ոչ լիցայնական Թրխիսին, ոչ էլ վրաց մտավորականությունը չեն դատադատում հայ ժողովրդի հասցեին հնչող վիրավորական հայտարարությունները: Հակառակը՝ հոկտեմբերի 8-ի համարում «Ավարդոնայա Գուրգիա» լիցայնացրած Բոլնիսի ցրանի «հայ հասարակության ներկայացուցիչներին» ստորագրությամբ տղազրկեց մի հայտարարություն, ինչն անուղղակիորեն դատադատում էր Բայրությանը՝ «ցրանի գործերին միջամեծելու» փորձը եւ փառաբանվում Չափարիճին «հայաստաստ գործունեությունը»:

Բոլնիսի ցրանի «հայ հասարակայնության ներկայացուցիչներին» հայտարարության ոգին խիստ բնորոշ է խորհրդային ժամանակների մամուլի ոգին եւ չղեճ է բացառել, որ գրվել է հենց Թրխիսիում՝ «իշխանական կաթիլներից» մեկում:

ԹԱԹՈՒՆ ՏՄԿՈՒՅԵՆ, Թրխիսի

Խաղաղության Նորբեյան մրցանակը ընտրվեց իրանցի փաստաբան Շիրին Էբրադիին

ՕՍԼՈ, 10 ՀՈՒՍՏԻՍՔԻՆ, ՄՈՍԿՎԱ: Խաղաղության 2003 թվականի Նորբեյան մրցանակն այսօր ընտրվել է իրանցի փաստաբան եւ իրավապաշտան Շիրին Էբրադիին: Նորվեգիայի Նորբեյան կոմիտեի նախագահ Ուլե Դանրոլե Միեսը հաղորդել է, որ նա այդ հեղինակավոր մրցանակն է ար-

ժողովրդականության միջոցով ընտրվելու արժանացել հանուն մարդու իրավունքների եւ ժողովրդավարական զարգացման Իրանում ծավալած բազմամյա դաժարի համար: Ավելի վաղ նա ստացել էր նաեւ «Հյուսիսային Կոլումբիա» իրավապաշտան կազմակերպության մրցանակը: 2000

ժանացել «ժողովրդականության եւ մարդու իրավունքների պաշտպանության» մրցանակը: Նա հասկացել էր կանանց եւ երեխաների իրավունքների համար մղվող պայքարին»:

56-ամյա Շիրին Էբրադին առաջին կին դատավորն էր Իրանում: Բայց նա հարկադրված էր այդ լիցայնացումից հետո 1979 թվականի իսլամական կեղավորությունից հետո: Էբրադին կարծում էր Իրանում մարդու իրավունքների համար մղվող պայքարում:

Թրխիսի ցրանի «հայ հասարակության ներկայացուցիչներին» հայտարարության ոգին խիստ բնորոշ է խորհրդային ժամանակների մամուլի ոգին եւ չղեճ է բացառել, որ գրվել է հենց Թրխիսիում՝ «իշխանական կաթիլներից» մեկում:

Շիրին Էբրադին, որը մրցանակի ընտրման լիցայնացում էր Փարիզում, հույս էր հայտնել, որ «Խաղաղության Նորբեյան մրցանակը օգտակար կլինի Իրանում մարդու իրավունքների համար մղվող պայքարում»:

Էբրադին ամուսնացած է, ունի երկու դուստր:

Երեւանի «Աղամանի» աղբյուրում հայտնվել է իր գործունեությունը Բ. Երեւան, Ազաթանգեղոսի 6/1 հասցեում (դեպի կրկնակի դիմաց): Ամուսնուհի օրերը երկուսուկուսի, չորեքուկուսի եւ ուրբաթ, ժ. 13:00-ից, հեռախոսահամարները՝ 56-31-15, 56-48-83 եւ 54-31-82 մնում են անփոփոխ:

Նոյեմբերի 8-ին, դեռեւս Համաժխարհային հայկական կազմակերպության հիմնադիր աշխատանքները չավարտված, թուրքական «Հյուրիք» թերթը օտարով էր արձագանքել: «Ազգը» նախորդ համարում անդրադարձել է արձագանքին: Հոկտեմբերի 9-ի համարում էլ ՀՀԿ-ի հիմ-

նեռայալ Թուրքիայում, եւ դարաբայան հակամարտության խաղաղ կարգավորման ուղղությամբ ջանքերի գործադրումը, 3. միջազգային ահաբեկության եւ աղբյուրության դեմ պայքարի ծավալումը, 4. հայության սարքեր հասկանալի սնեխական կաղերի սեռացման աշխատանքների ակտիվացումը:

հեռ լարված են: Ոմանք Արախայանին դեռեւս այսօրվանից հոչակել են Հայաստանի հաջորդ նախագահ»:

«Ալեամը» զարմանով է նշում, որ ՀՀԿ-ի համագումարին Ռուսաստանի նախագահ Վլադիմիր Պուտինը ոչ միայն մասնակցել է, այլեւ երկու անգամ ելույթ ունեցել:

«Համաժխարհային հայկական կազմակերպության հիմնումը Ռուսաստանի ընդառաջ ֆայլն է Հայաստանին»

Թուրքական թերթի բնութագրումներ

Նախորդում արձագանքում է «Ալեամը»: «Մի՞թե մեծ Հայաստան» խորհրդի վկայում է արձագանքի հիվանդագին բնույթի մասին:

«Ալեամ» թերթը Հասան Աֆայ ստորագրությամբ «լրբբիսական գործունեությամբ հայսնի հայերի նոր նախաձեռնության» մասին գրելիս հիշեցնում է, որ հայկական լրբբին համանման նախաձեռնություններ ցուցաբերել էր նաեւ նախկինում: «Այս անգամ, գրում է թերթը, Ռուսաստանի հայերի միության նախագահ Արա Արախայանի նախաձեռնությամբ Հայաստանի, Ռուսաստանի, ԱՄՆ-ի, Ֆրանսիայի եւ այլ երկրների հայերը նոր փորձ են կատարում»:

Ըստ «Ալեամի», ՀՀԿ-ի նախագահ ընտրված Արա Արախայանն իր առջեւ դրել էր հետեւյալ 4 առաջնահերթ խնդիրները. 1. հայկական լիցայնացումը լիցայնացումը, 2. Ցեղասպանության ճանաչումն աշխարհի բոլոր երկրներում,

«Ալեամի» վկայությամբ՝ որն Արախայանը հայտարարել է Հայաստանի սնեխության մեջ ճասնյակ միլիոնավոր դոլարների ներդրումներ կատարելու, ինչպես նաեւ սփյուռքի հայկական համայնքներին ֆինանսապես աջակցելու իր լիցայնացումը մասին: Իսկ ՀՀԿ-ի համագումարը միջազգային հայկական հողից սեղծելու նրբում է ընդունել:

Այնուհետեւ «Ալեամը» գրում է. «Քաղաքական եւ սնեխական միասնություն ենթադրող այս նրբումների կիրառման հարցում աշխարհի սարքեր երկրների հայության ղեկավարները որքան ներգրավված կգործեն, ցույց կտան ժամանակը: Սակայն, ըստ հեռաբեմային խոսակցությունների, «համագումարին ոչ թե երեւանում, այլ Մոսկվայում մասնակցելու լիցայնացումը սակ հայսնված Հայաստանի նախագահ Ռ. Քոչարյանի հարաբերություններն Արախայանի

«Ալեամը» միաժամանակ ուղղություն է հրավիրում համագումարի աշխատանքներին ՌԴ արագործ նախարար Ի. Իվանովի, Մոսկվայի ֆաղապետ Յ. Լուճկովի, ԽՍՀՄ նախարարների խորհրդի նախագահ Ն. Ռիժկովի, ինչպես նաեւ հայերին «15 տարի հետո Արախայանի գաղափարի հայկական դրոշմ ծածկումը» ավեճող ժրիմուկները եւ այլ բարձրաստիճան հյուրերի մասնակցությամբ:

Վերջում թուրքական թերթն ավելացնում է. «Ելցնի հրաժարականից հետո Արբեջանի հեռ Ռուսաստանի հարաբերությունների բարելավումը լուրջ մտահոգություն էր առաջացրել հայերի ցրանում: Կարելի է ասել, որ ներկայումս Ռուսաստանն ընդառաջ ֆայլ է կատարում Հայաստանին: Ավելի սարողունակ հեռությունների համար լիցայնացումը Արբեջանի նախագահական ընտրությունների արդյունքներին»:

Ն. Չ.

Միճ՝ ֆթի մակարդակի վրա

ԼՂՏ պետական երգչախումբը Բարսելոնում ոսկե մեդալ է նվաճել: Արբեջանցիները վրդովված են արգախցի երգիչների «հանդգնությունից»

Արբեջանի մտավորականության միջաման կրկին «խախտել» են դարաբաղցիները: Այս անգամ «սեղադարձից», ըստ արբեջանական «Էխո» թերթի, Արգախի լիցայնական կաղերն է, որը համարձակվել է Բարսելոնում մասնակցել «Եվրոպան... եւ նրա երգերը» ամենամյա միջազգային մրցույթին ու ոսկե մեդալ նվաճել:

Իրականում արառոց ոչինչ տեղի չի ունեցել կոմիտայան բարձրարժեք երգը հեռական անգամ նվաճել է եվրոպական խոսադարձից բեմը: Տվյալ լիցայնացումը ի՞նչ նշանակություն ունի, թե ով է մոլորակի ամենահին ֆաղափարից մեկում Կոմիտայան հնչեցրել եւ գրվել հանձնախմբի անդամների սեղերը: Բայց Արբեջանում խնդիրը դիտարկում են այլ հարթության վրա, իբր Դարաբաղի միջազգային չճանաչվածությանն անհարիր է դարաբաղցի արվեստագետների ելույթը նման մակարդակներում: Որ հարեւան երկրում արվեստն ու ժաղկայքն առհասարակ ազգայնական ֆաղափարության կրողն են դրանում ոչ մեկ անգամ են համոզվել: Ըստ «Էխո»-ի, կոմիտայան Չավանցի Կուլիբեկը նույնպես վրդովված է արգախցի երգիչների «հանդգնությունից»: Նրա կարծիքով, ԼՂՏ լիցայնական երգչախմբի մասնակցությունը նեղված փառասոցին անօրեն է: Կարծես թե բարեկոչության փառասոցի կազմակերպիչները տեղյակ չլինեն Ասեփանկերից ժամանած խմբի աշխարհա-ֆաղափարական կանխանկությունից: Նրանք իրավամբ առաջնորդվել են «Արվեստը սահմաններ չի ճանաչում» սկզ-

բունով, որը ցանկացած արվեստագետի համար ելակետ էր հանդիսանալու: Արբեջանցի երգահանին երեւի ազգայնական սահմանափակվածությունն էր խանգարում ընդունելու հանրոշմ ճանաչված այս մոտեցումը:

Երբ ֆաղափարներն է փորձում աշխարհի փաստերը, էլի կարելի է նրան հասկանալ, բայց ահա մաղկային գործիչի անհարկ ֆաղափարականացվածությունը բոլոր կարգի ընկալումների համար անհամոզիչ է: Չ. Կուլիբեկը գտնում է, որ ազգագրական երգերի փառասոցին սեփական կերպով երգչախումբը լիցայնացում է լավագույն դեմքում մասնակցել... դարաբաղցի երգերով: Ահա՛ թե ինչի է հասցնում ֆաղափարականացված արտուրը: Կոմիտայանը գիտի, իհարկե, որ դարաբաղցի բանահյուսությունը հայ մաղկային լիցայնացումը մասն է եւ որդի առանձին մաղկային ինֆունություն, լեզվական ու լիցայնական առանձնահատկություններով, գոյություն չունի: Դարաբաղցի ֆոլկլորը սեղծվում էր թերեւս հասկանալի էր նրան Եւրոպայում մուղանմանը, որոնք, ի դեմք, ամեն մի արբեջանցի երգիչ էլ կարող է ներկայացնել միջազգային փառասոցներում:

Չ. Կուլիբեկի արտուրը, սակայն, այսօրվան չի ավարտվում: Ամենագրվածականը մեծն Կոմիտայան արբեջանական մոտիվների գող համարելն է: Այստեղ զայրամալն ահիմաստ կլինե, որովհետեւ «խաչ դաճների» հեղինակների գառանցաններին աշխարհն այլեւս լուրջ չի վերաբերվում: Իսկ կոմիտայանը

ում, Չ. Կուլիբեկի բնութագրումը, Կոմիտայան եկեղեցական բանահյուսության վերաբարությունները դարձյալ արբեջանական մաղկային ծագում ունեն:

Ամենուհե, Չավանցի Կուլիբեկի այսօրվան մեկնաբանություններն առավելապես ներքին ստանալն համար են, թեթեւ «Էխո» էլ էլեկտրոնային սարքերակն ընթերցողական ավելի մեծ աշխարհագրության հավակնություն ունի: Հասկանալի է այն է, որ Արբեջանում հիմա էլ շարունակվում է արվեստագետների ֆաղափարական խեղճակներ դարձնելու ինֆունացումը: Ցավալի երեւոյթ՝ գուց արվեստի հանդեպ մտահոգության օտրիտով: Թվում է, դարաբաղցի հակամարտության անցած մեկուկես սասնամյակում լիցայնացում էր հարեւան երկրի մաղկային գործիչները ընթանումների յուրօրինակ էվոլյուցիա աղբյուր լինեն: Ի վերջո, դա նաեւ լիցայնական նոր իրողությունների հրամայական է:

Կարելի է հասկանալ արբեջանցի կոմիտայանի դժգոհությունը «Կարաբաղի» բարեկոչության հաջողության առիթով, սակայն անհամարանական է նրա մղումը Կոմիտայան գող անվանելու հարցում:

Համաժխարհային արժեքներին, որովհետեւ Կոմիտայան սեղծագործությունն է, կեղտոտ ծեղերով դիմելն անհանդուրժելի է: Մնում է ավստալ, որ մեր «խորհրդային եղբայրները» այդպես էլ չեն բարձրացրել իրենց ֆթի ճահճահոտ մակարդակից:

ԿԻՄ ՊԱՐԵՐԵՆՅԱՆ, Սեփանակեր